

Η ΤΗΣ
ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΗΣ
ΜΟΥΣΙΚΗΣ

ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΕΡΕΥΝΑ ΚΑΙ ΑΝΑΠΤΥΞΙΣ.

ὑπὸ
ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ Α. ΦΕΡΕΝΤΙΝΟΥ.

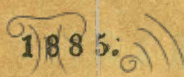

ΕΝ ΚΕΦΑΛΛΗΝΙΑ.

ΤΥΠΟΣ «Η ΗΧΩ».

ΙΑΚΩΒΑΤΕΙΟΣ

ΔΗΜΟΣΙΑ ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΜΟΥΣΕΙΟ ΛΗΞΟΥΡΟΥ

II ΤΗΣ

ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΗΣ ΜΟΥΣΙΚΗΣ

ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΕΡΕΥΝΑ ΚΑΙ ΑΝΑΗΤΥΞΙΣ.

Τὴν ἐπομένην διατριβὴν ἐδημοσιεύσαμεν ἐν τῷ ὑπ' ἀριθμῷ 1140 φύλλον τῆς Ἑφημερίδος ἡ «Θέμις,» ἀποδείξαντες ὅτι ἡ νῦν Ἑκκλησιαστικὴ Μουσικὴ εἶναι ἡ ἀρχαία Ἑλληνικὴ καὶ ε-ἰ σήχθη κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ δ' αἰῶνος εἰσέτι δὲ ἐξακολουθῇ ἡ αὐ- τή. Νῦν δὲ, ἀνατυποῦμεν αὐτὴν μὲ πλείστας προσθήκας καὶ ἀ- ποδείξεις, ἀντιτάττοντες εἰς τοὺς ἀνατυπωθέντας παρὰ τοῦ Χ. Μοσχοπούλου, ἰσχυρισμοὺς τοῦ κ. Γ. Τσέτση· ὅτι δὲν εἶναι ἡ ἀρ- χαία Ἑλληνικὴ, διότι μετὰ τὴν ἄλωσιν τῆς Κωνσταντινουπόλε- ως παρεφθαρῇ καὶ εἶναι κρᾶμμα ἀλόκοτον Ἀραβοτουρκοπερσικῆς Μουσικῆς, ἀποδεικνύοντες τὰ ἐπιχειρήματά των, καὶ ἰσχυρισμοὺς των τούτους σαθεροὺς, φρούδους, παραλόγους καὶ μηδεμίαν ὑπό- στασιν ἔχοντες, καὶ ὅτι εἶναι ἀπόρροια γνησίᾳ καὶ καθαρὰ τῆς ἀρχαίας Ἑλληνικῆς.

ΙΑΚΩΒΑΤΕΙΟΣ ΙΑΚΩΒΑΤΕΙΟΣ
ΔΗΜΟΣΙΑ ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΜΟΥΣΕΙΟ ΛΗΞΟΥΡΙΟΥ
ΣΥΛΛΟΓΗ Π. ΠΑΤΡΙΚΙΟΥ

Α152Φ10.001Β

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΗ ΜΟΥΣΙΚΗ

ΩΣ ΑΠΟΚΑΔΕΙΤΑΙ.

Εἶναι Ἑβραϊκῆ; καὶ εἰσάχθη παρὰ τῶν Ἱερῶν Ἀποστόλων; Ἐἵναι κρᾶμμα ἀλόκοτον Ἀραβοτουρκοπερσικῆς Μουσικῆς; ἢ ἄλλης τινός; Ὡς ἐν τῇ ἀναπλάσει τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἑθνικοῦ μοχλοῦ τινες, καὶ ἐκ τῶν τοῦ Ἑλληνισμοῦ, ἐξυθρίζοντες, αὐτὸ ἀπεκάλουν βάθρον, ὅτι δὲν ἔχει εἰς τὰς φλέβας αὐτοῦ ῥανίδα γνησίου Ἑλληνικοῦ αἵματος, τὴν δὲ, καθομιλουμένην γλῶσσαν ἐπέεισαν.— Οὕτω καὶ τινες κατὰ τῆς Ἑλληνικῆς, Ἐκκλησιαστικῆς Μουσικῆς, αὐτὰς ταύτας καὶ ἔτι πλείονας συκοφαντίας καὶ ὑβρεῖς ἀποδίδουσιν εἰς αὐτήν, οἱ μεστοὶ ἐνθουσιασμοῦ καὶ ἐπιθυμίας, τοῦ νὰ εἰσαχθῇ ἡ Εὐρωπαϊκὴ Μουσικὴ, καὶ ἐν τῇ Ἀνατολικῇ Ὁρθοδόξῃ Ἐκκλησίᾳ, ἀποκαλοῦνται ταύτην, οἱ μὲν Ἑβραϊκὴν ὡς εἰσαχθείσης μετὰ τῆς θρησκείας ὑπὸ τῶν Ἱερῶν Ἀποστόλων, ἄλλοι δὲ, ὅτι εἶναι κρᾶμμα ἀλόκοτον Ἀραβοτουρκοπερσικῆς Μουσικῆς!!! Ἀλλ' ὥσπερ ἐκεῖνοι οἱ μισέλληες ἡττηθέντες ἔστρεψαν τὰ νῶτα καὶ ἀπῆλθον κατησχυμένοι, οὕτω θέλουσιν ἡττηθῇ καὶ κατησχυμένοι μένωσιν, οἱ καταφερόμενοι κατ' αὐτῆς ἀδίκως. Οἱ μὴδέποτε ἀναλογισάμενοι τρισάθλιοι οὗτοι, καὶ διασκεφθέντες ὅτι ἀφ' ἧς ἐθεμελιώθη ἐν Ἑλλάδι ἡ Ἐκκλησία τοῦ Χριστοῦ, ἡ σωστικὴ αὕτη κιθάρῃ τῶν ἱερῶν τοῦ Ἑθνικοῦ παραδόσεων, εἰς ὅλας αὐτοῦ τὰς πολυστενάκτους περιπετείας καὶ ὁδυνηρὰς συμφορὰς, ὅτε τότε διήλθεν καὶ ἐπὶ τεσσάρων καὶ ἐπέκεινα αἰῶνων δουλείαν, ὡς παρέλαβεν καὶ διεφύλαξεν ἀλώβητον καὶ ἀκεραίαν τὴν ἐθνικὴν ἡμῶν γλῶσσαν, οὕτω παρέλαβεν διεφύλαξεν καὶ διετήρησεν καὶ τὴν μετ' αὐτῆς ἀδιασπαστὴς ἐνωμένην Ἑλληνικὴν Ἐκκλησιαστικὴν Μουσικὴν, δι' ᾗ ἐκάστοτε, διὰ τῆς μὲν συνέταταιν ὕμνους κατανυκτικοὺς, δοξολογίας, παρακλήσεις καὶ εὐχαριστείας εἰς τὸν Ὑψιστον, καὶ διὰ τῆς δὲ, ἐτόνιζε τὸ ἀρμόδιον μέλος ἐκάστου, καὶ ἔψαλλον αὐτοὺς τούτους ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ πρὸς δοξολογίαν καὶ εὐχαριστίαν αὐτοῦ. — Ἀς ἐξετάσωμεν πρῶτον.

Εἶναι Ἑβραϊκῆ; καὶ εἰσάχθη μετὰ τῆς θρησκείας παρὰ τῶν ἱερῶν Ἀποστόλων; Ὁχι· εἶναι συκοφαντία καὶ ψεῦδος ἀνήκουστον. Διὰ τοῦ κηρύττου τοῦ τῶν Ἱερῶν Ἀποστόλων ὁ χριστιανισμὸς κατὰ τὸν 4 καὶ 6 αἰῶνα ἀπὸ τῆς Ἑβραϊκῆς ἐπέβη ἐπὶ τὴν Ἑλληνικὴν ἐπίτασιν ὅπου καὶ ἀν' ἐκήρυξαν, ἐγενικεύθη δὲ καὶ ἐξελκυσθῇ εἰς ἅπασαν σχεδὸν τὴν Ἑλλάδα, μετ' ὅσους διωγμοὺς καὶ ἀντιδράσεις, ὅς ἐλάμβανεν. Καθ' ὅλον ὅμως τὸ μεμακρυσμένον ἐκεῖνο διάστημα, οἱ τῶν χριστιανισμὸν παραδεχθέντες, ἐνεκὲν τοῦ ὑπάρ-

ΔΗΜΟΣΙΑ ΚΑΤΑΓΟΓΗ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΚΑΤΑΓΟΓΗΣ
ΣΥΛΛΟΓΗ Π. ΠΑΤΡΙΚΙΟΥ
ΙΑΚΩΒΑΤΕΙΟΣ

χοντος φόβου, ἐκ τῶν αἰρετικῶν καὶ καταδιωκτῶν, δὲν εἶχον εἰσέτι ναυτοὺς, ἀλλ' εὐκτηρίους οἰκούς, ἢ προσευκτήρια καὶ κατακόμβας ἐν καιρῷ ἡμερίας, ἐν καιρῷ δὲ, σφοδροῦ διωγμοῦ, εἰς σπήλαια, εἰς ὅπας τῆς γῆς καὶ ἐρήμους τόπους. « Ἐν ὄρεσι καὶ σπηλαίοις, καὶ ταῖς ὅπαις τῆς γῆς » « Ἐνθα λάθρα εἰσερχόμενοι προσηύχοντο ἀναγινώσκοντες ἑμμελῶς ἐκ τῶν ψαλμῶν τοῦ Δαυὶδ. α Ὑμνοὶ καὶ ὕμνοι, καὶ ὠδαὶ πνευματικαὶς ᾄδοντες καὶ ψάλλοντες ἐν τῇ καρδίᾳ ἡμῶν τῷ Κυρίῳ » Τὸ δὲ μέλος ἦτο ὁμοιον ἑμμελοῦς ἀπαγγελίας ἢ τεχνικῆς ὠδῆς. « Qui tam modico flexu » vocis faciebat sonare lectorum psalmi, ut pronuntianti vicinior esset, » quam canenti » (Μ. Ἀθανάσιος). — « Διέταξε νὰ ψάλλῃ ὁ ἀναγνώστης » τὸν ψαλμὸν οὕτω ὥστε μᾶλλον νὰ ὁμοιάζῃ εἰς ἀπαγγελίαν ἢ εἰς ὠδὴν. » « Ὡς τανῦν ἀναγινώσκονται τὰ Εὐαγγέλια, Ἀπόστολοι καὶ τὰ Εἰρηνικά. Καὶ τελομένης τῆς θείας μυσταγωγίας μεταλαμβάνον τῶν ἀχράντων τοῦ Χριστοῦ μυστηρίων. — Περὶ τὰ τέλη ὅμως τῆς 6' ἑκατονταετηρίδος διὰ τὸν κοπάσαντα σχεδὸν διωγμὸν ἀπὸ Μάρκου Αὐρηλίου μέχρι Δεκίου, ἡγήθησαν Ἐκκλησίαι τινὲς, πρῶτον ἐν Ἑδέσσει, εἶτα δὲ, καὶ πολλαχοῦ ἀλ-λαχοῦ. Ἐάν ὅμως μετὰ τὴν ἀνέγερσιν τῶν ναῶν τούτων, εἰσῆχθη Μουσι-κὴ εἰς αὐτοὺς καὶ ἑψαλλον, ποῦ τότε οἱ Ἀπόστολοι νὰ εἰσάξωσι τὴν Ἑβραϊκὴν Μουσικὴν; Εἶναι ψεῦδος λοιπὸν καὶ συκοφαντία, ἄλλως τε βλα-φημία καὶ προσβολὴ ἀντικρυς κατὰ τῶν ἱερῶν προσώπων τῶν Ἀποστό-λων νὰ λέγωσιν ὅτι εἰσῆξαν οὗτοι ἐπ' Ἐκκλησίας τὴν Ἑβραϊκὴν Μουσι-κὴν, ἐνῷ ἐδείξαν τσαούτην ἀποστροφὴν τῆς Ἑβραϊκῆς γλώττης καὶ τῶν ἐθνικῶν, καθ' ὅσον οἱ ἐκ τούτων Εὐαγγελισταὶ ἔγραψαν τὸ ἱερὸν Εὐαγγέ-λιον εἰς τὴν Ἑλληνικὴν γλῶσσαν, καὶ ὁ Παῦλος τὰς ἐπιστολάς αὐτοῦ, καὶ οὐχὶ εἰς τὴν Ἑβραϊκὴν· μόνος ὁ Ματθαῖος ἔγραψεν Ἑβραϊστὶ ἐπὶ τῷ λόγῳ ὅπως ἐπισφραγίσῃ τὸ ἀληθὲς καὶ τῶν παρὰ τῶν ἄλλων γραφέντων Ἑλληνιστὶ, διότι διαβολοεῖς ἐκ τῶν ἄλλων ἐθνῶν, ἢ καὶ τῶν Ἑβραίων ἡ-θελεν εἰπωσιν ὅτι ἔγραψαν ἀπὸ σκοποῦ Ἑλληνιστὶ ὅπως καλύψωσι τὰ μὴ ἔχοντα ἀληθείας γραφέντα, καὶ ἐξαπατήσωσι τὰ ἔθνη καὶ τοὺς λαοὺς. Ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τῆς Ἀναστάσεως τοῦ Σωτῆρος Χριστοῦ τὸ Ἑβραϊκὸν ἔθνος διεσκορπίσθη ἐγκαταλείψαντος τὴν ἑαυτοῦ πατρίδα, μεταβάντος εἰς γῆν ἄλλοτριαν καὶ ξένην, ζῶντες μισούμενοι καὶ περιφρονούμενοι, ἔκτοτε δὲ, καὶ ἡ παλαιὰ Ἑβραϊκὴ Μουσικὴ διεσκορπίσθη καὶ διὰ παντὸς ἐξηφα-νίσθη, καὶ τίποτε βέβαιον, ἢ ὠρισμένον περὶ αὐτῆς γνωρίζει τις, ἀλλ' ὅ-λως ἀορίστους καὶ ἀπομεμακρυσμένας εἰσαίτας καὶ συμπεράσματα. Ἀλλὰ καὶ ἡ Μουσικὴ τὴν ὅποιαν οἱ Ἑβραῖοι μετεχειρίζοντο εἰς τὰς ἱεράς τῶν τελετὰς, ἑψαλλον ἐν κυμβάλοις εὐχόις καὶ σάλπιξιν, ἐν ψαλτήριῳ τε καὶ κιθάρᾳ, ἐν τυμπάνοις καὶ χοροῖς, ἐν χορδαῖς καὶ ὀργάνοις, ἐν γάβλαις

καὶ κινύραις. Ἡ δὲ τοῦ Χριστοῦ τότε θεμελιωθεῖσα, καὶ νῦν Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία, οὐδέποτε καὶ οὐδένα ἐκ τῶν ὀργάνων τούτων, ἢ ἄλλων προ-σελάδων εἰς τὰς ἱεράς ἀκολουθίας.

Πλὴν πᾶσαν ἰδέαν ὑπάρξεώς ποτε, Ἑβραϊκῆς ἢ ἄλλης τινὸς Μουσικῆς ἐν τῇ τοῦ Χριστοῦ τότε Ἐκκλησίᾳ ἢ τῆς Ἑλληνικῆς, ἀφαιρεῖ καὶ ἀπο-βάλλει ὁ μέγας Βασιλεὺς διὰ τῶν ἐξῆς λόγων ὧν μνησάν, ποιεῖ, εἰς τὸν, παραινέσει· πρὸς τοὺς νέους αὐτοῦ λόγον. α Μὴ διὰ τῶν ὧτων διεφθαρ-μένην μελωδίαν τῶν ψυχῶν κατασχεῖν, ἀνελευθερίας γὰρ δὴ καὶ ταπει-νότητος ἔκγονα πάθῃ ἐκ τῶν τοιοῦδε τῆς Μουσικῆς εἶδους ἐγγίνεσθαι » πέφυκεν· ἀλλὰ τὴν ἐτέραν μεταδειωκταίον ἡμῖν τὴν ἀμεινῶ τε, καὶ » εἰς ἀμεινον φέρουσιν » ἢ καὶ Δαυὶδ χρώμενος ὁ ποιητὴς τῶν ἱερῶν ἁσμά-των, ἐκ τῆς μανίας ὧς φασὶ τὸν Βασιλέα (Σαούλ) καθίστη. » Ἐκ τού-των σαφῶς ἐξάγεται ὅτι ὁ μέγας οὗτος διδάσκαλος καὶ φωστὴρ τῆς Ἐκ-κλησίας ὁμιλεῖ περὶ μιᾶς καὶ μόνης Μουσικῆς, οὐχὶ περὶ δύο ἰδιαιτέρων, ἐχούσης ὅμως ταύτης δύο οὕτως εἰπεῖν μελωδίας· μελωδίαν μοχθηράν, βεβηλὴν καὶ σχολὴν, (ἣν ταύτην ὁ Θεοδιδάκτος Δαμασκηνὸς ἀπέβαλεν, καὶ ἅπαντα τ' ἀποβληθέντα ταῦτα σχολοῖα καὶ παροίνοια μέλη παρέλα-βον καὶ σώζουσιν οἱ Ὁθωμανοὶ) καὶ συμβουλεύει τοὺς νέους ν' ἀπέχωσιν ἐξ αὐτῆς. Καὶ μελωδίαν ὑγιᾶ καὶ θεοπρεπῆ, ταύτην δὲ προέτρεπε τοὺς νέους νὰ ἐπιδιώκωσι καὶ σπουδάζωσι. Λόγον ὅμως περὶ εἰσηγμένης ἢ καὶ ἐν χρήσει οὗσης ἐπ' Ἐκκλησιαστικῆς ἄλλης τινὸς Μουσικῆς δὲν κάμνη ποτὶς· ὥστε ἐάν ἤθελε ὑπάρχωσι δύο Μουσικαὶ ἐν χρήσει, ἡ μὲν ἐντὸς ἢ δὲ ἐκ-τὸς τῆς Ἐκκλησίας τότε βεβαίως ἤθελε κάμνει λόγον, τῶν δύο ἰδιαιτέρων τυχὸν ὑπαρχουσῶν, καὶ ῥητοῖς ῥήμασιν ἔμελλε νὰ φέρῃ διάκρισιν τῆς μιᾶς ἐκ τῆς ἄλλης, καὶ νὰ διατάσῃ τοὺς νέους ν' ἀπέχωσιν ὀνομαστὶ ἐκ τῆς μιᾶς τῆς Ἑλληνικῆς τῆς ἐκτὸς τῆς Ἐκκλησίας ἐν χρήσει (α) ὡς βεβήλου καὶ ἀσέμνου, διδάσκονται δὲ, τὴν ἐτέραν τὴν Ἑβραϊκὴν τὴν ἐν χρήσει οὖσαν ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ (κατὰ τὴν γνώμην τῶν ἀντιπάλων) ἢ οἰκισθῆποτε ἄλλης ἐν χρήσει οὗσης ἐπ' Ἐκκλησίας. Τοῦναντίον παρα-βάλλει τῆς Ἑλληνικῆς Μουσικῆς, τὴν θεοπρεπῆ καὶ τὴν ἐν χρήσει οὖσαν

(α) Κατὰ τὸ 50ον ἔτος ἀπὸ Χριστοῦ ἐγεννήθη ὁ Πλούταρχος, ἀπέθανεν δὲ, τὸ 135 ἔγραψεν διάλογον περὶ Ἑλληνιστικῆς Μουσικῆς. — Κλαύδιος ὁ Πτο-λεμαῖος ἐτελεύτησεν τὸ 161 ἔτος ἀπὸ Χριστοῦ συνέγραψεν τὰς ἀρχάς τῆς ἀρ-μονίας. Ὁ Ἀντίπατρος ὁ Λεπτονομοιστὴς συνέγραψεν μετὰ τὸ 204ον ἔτος περὶ αὐ-τῆς. Ὁ Ἰωάννης ὁ Ἰωνικός (Σύγκρισις) κατὰ τὰς ἀρχάς τοῦ 8ου αἰῶνος παρὰ Κο-σμά ἑταῖρον (Σύγκρισις) Μ. Θεωρ.) ὁ Βρυένιος ἔγραψε τὸ 1320· ἐπομένως ἡ Ἑλληνικὴ Μουσικὴ ἦτον ἐν χρήσει μέχρι τῶν ἡμερῶν τῆς ἀλώσεως τῆς Κων-σταντινουπόλεως.

ἐπ' Ἐκκλησίας, πρὸς ἐκείνην τῶν ἱερῶν ποτὲ ἀσμάτων, τὴν ὁποίαν λέγει, μεταχειριζόμενος; ὁ Δαυὶδ ἐθεράπευσεν ἐκ τῆς μανίας τὸν Βασιλέα Σαουλ. — Ἐκ τούτων ἐξάγουμεν ὅτι ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ εἰσέχθη ἡ ἀρχαία Ἑλληνική. Ἀλλὰ πότε; ἔχουμεν βεβαίαν ἀπόδειξιν πότε εἰσέχθη;

Κατὰ τὸν δ' αἰῶνα βεβαίως. Ἀφοῦ ἐκόπασεν ἡ κατὰ τὸν γ' αἰῶνα ἀναφανείς νέος καταδιωγμός τῶν χριστιανῶν ὑπὸ Διοκλητιανοῦ καὶ μετὰ τὸ ἔτος 323 ἀπὸ Χριστοῦ, δηλαδή ἀπὸ τῆς μεταθέσεως τοῦ αὐτοκρατορικοῦ χριστιανικοῦ θρόνου ἐκ Ῥώμης εἰς Βιζάντιον ὑπὸ Κωνσταντίνου τοῦ Μεγάλου τότε ὅπου ἡ Ἐκκλησία ἐτακτοποιήθη καὶ οἱ χριστιανοὶ καθησύχασαν, ναοὺς ἀνήγειραν, καὶ ὕμνοι πολλοὶ συνετελέσθησαν. Ἀρμόνιος ὁ υἱὸς Βαρδυσάνη παιδευθεὶς ἐν Ἀθήναις, πρῶτος εἰσήγαγεν Ἑλληνικοὺς ἤχους, καὶ ἀρμονικοὺς στίχους δι' ὧν ἐκίνει τὰ πλήθη. — Μετ' αὐτὸν δὲ, ὁ ἱερός Ἀμβρόσιος εἰσήγαγεν τὰ τέσσαρα γένη τῶν ἀρχαίων ἀρμονιῶν (δηλαδή τοὺς τέσσαρους κυρίους ἤχους) τὸ Δώριον, τὸ Φρύγιον, τὸ Λύδιον, καὶ Μιξολύδιον, ἵνα κατὰ ταῦτα ψάλλονται τὰ τότε Ἐκκλησιαστικὰ συνταχθέντα τροπάρια. — Γρηγόριος δὲ, ὁ πάππας ὁ διάλογος καλούμενος περὶ τὰ τέλη τῆς 5' ἑκατονταετηρίδος εἰσήγαγεν καὶ τοὺς τέσσαρας πλαγίους ἤχους. (α) Ἐκ τούτων, καὶ ἐκ τῶν ῥήσεων τῶν τῆς Ἐκκλησίας Πατέρων βεβαιούμεθα ὅτι ἡ Ἑλληνικὴ Μουσικὴ σύσσωμος μετ' ὅλα αὐτῆς τὰ ἀρμονικὰ ἄσματα, καὶ μέλη χαροποιὰ ἐξωτερικὰ, μοχθηρὰ καὶ ἄσμενα εἰσέχθη ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ, καθ' ὅσον βλέπομεν τοὺς Πατέρας αὐτῆς ὅτι καθ' ἑκάστην ἐκράυαζον, διὰ τὴν ἐξωσιν καὶ ἀποπομπὴν τῶν τοιούτων μελῶν ἐκ τῆς Ἐκκλησίας. — Ὡς ἀνωτέρω εἶδομεν ὁ μέγας Βασίλειος προέτρεψε τοὺς νέους ν' ἀπέχωνιν ἐκ τῆς μοχθηρᾶς καὶ ἄσμενου μελωδίας, ἐκ τῆς εἰσαχθείσης Μουσικῆς ταύτης ἐπιδιδόκωσι δὲ τὴν σεμνοπρεπῆ. — Ὁ δὲ θεὸς Ἰερώνυμος ἔλεγεν. « Ἀκουέτωσαν οἱ ἔργον ἔχοντες νὰ ψάλλωσιν ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ, ὅτι δὲν πρέπει νὰ ψάλλωμεν τῷ Θεῷ διὰ τῆς φωνῆς, ἀλλ' ἀπὸ τῆς καρδίας, οὐδὲ νὰ ἀπαλύνομεν ὡς οἱ τραγωδοὶ τὸν λάρυγγα διὰ γλυκέων φαρμάκων ὅπως ἀκούονται ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ θεατρικὰ μέλη καὶ ἄσματα, ἀλλὰ διὰ τοῦ φόβου τοῦ Θεοῦ, διὰ τῶν ἔργων διὰ τῆς ἐπιστήμης τῶν γραφῶν. » Ὡσαύτως ὁ θεὸς Χρυσόστομος. « Βίβι τινες τῶν ἐνταῦθα, οὐς οὐδὲ τὴν ἡμετέραν ἀγάπην ἀγνοεῖν, οἶμαι, οἵτινες καταφρονούντες μὲν τοῦ Θεοῦ, τὰ δὲ τοῦ πνεύματος, λόγια ὡς κοινὰ ἡγούμενοι, φωνὰς ἀτάκτους ἀφίσαι, καὶ τῶν μαινομένων οὐδὲν ἄμεινον διακινεῖται, ὅλῳ τῷ σώματι δονούμενοι, καὶ περιφερόμενοι, καὶ ἀλλότρια τῇ πνευματικῇ καταστάσει.

» ἐπιδεικνύμενοι τὰ ἥθη. » Ἀλλοι καὶ ταλαίπωροι, δέον σε δεδουκότα καὶ τρέμοντα τὴν ἀγγελικὴν δοξολογίαν ἐκπέμπειν, φόβῳ τε τὴν ἐξομολόγησιν τῷ κτίστῃ ποιεῖσθαι, καὶ διὰ ταύτης συγγνώμην τῶν ἑπτασιμένων αἰτεῖσθαι· οὐ δὲ, τὰ μίμων καὶ ὀρχιστῶν ἐνταῦθα παράγει, ἀτάκτως μὲν τὰς χεῖρας ἐπανατείνων καὶ τοῖς ποσὶν ἐφελλόμενοι, καὶ ὅλῳ περικλώμενοι, τῷ σώματι. . . . ὑπὸ τῶν ἐν τοῖς θεάτροις ἀκουσμάτων τε, καὶ θεαμάτων τὸν νοῦν συνεσκοτίσθης, καὶ διὰ τοῦτο τὰ ἐκείσε πραττόμενα τοῖς τῆς Ἐκκλησίας ἀναφύροις τόποις. » Καὶ οἱ Πατέρες τῆς 5' Οἰκουμένης Συνόδου διὰ τοῦ 75 κανόνος αὐτῆς ἰδοὺ τί ἐπιβάλλωσι. « Τοὺς ἐπὶ τῷ ψάλλειν ἐν ταῖς Ἐκκλησίαις παραγινόμενους βουλόμεθα μῆτε βοαῖς ἀτάκτοις κεχοῆσθαι, καὶ τὴν φύσιν πρὸς κραυγεῖν ἐκβιάζεσθαι. . . . Ἀλλὰ μετὰ πολλῆς προσοχῆς καὶ κατανύξεως τὰς τοιαύτας ψαλμωδίας προσάγειν τῷ τῶν κρυπτῶν ἐφόρῳ Θεῷ. » — Συνεπεία τούτων κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ 1' αἰῶνος ὁ ἀναφανής νέος φωστὴρ τῆς Ἐκκλησίας Ἰ. Δαμασκηνὸς ἀπέβαλεν πάντα τὰ ἄσμενα, βέβηλα καὶ σκολοῖα ἄσματα σχηματίσας σύστημα Μουσικῆς Ἐκκλησιαστικὴν καὶ θεοπρεπῆ; ἀρμόδιον πρὸς δοξολογίαν τοῦ ὑπερτάτου ὄντος, καὶ αὐτὸ τοῦτο παρεδέχθη ἑκτοτε ἡ Ἐκκλησία, καὶ διαφυλάττη. — Δέον ὅθεν ἀκριβῶς νὰ ἐξετάσωμεν μήπως εἰσήγαγεν ὁ Ἰ. Δαμασκηνὸς ἄλλην τινὰ Μουσικὴν; Ὁχι· ὅτε Ἰωάννης Δαμασκηνὸς καὶ ὁ τούτου φίλος, συνεργάτης καὶ πνευματικὸς ἀδελφὸς Κοσμᾶς ὁ Ἐπίσκοπος Μαίτουμα, συνεπαιδεύθησαν ὑπὸ τοῦ μεγάλου αὐτῶν διδασκάλου Κοσμᾶ τοῦ ἐκ τῆς μεγάλης Ἑλλάδος, ἐγκρατεστάτου πάσης Ἑλληνικῆς σοφίας, καὶ μάλιστα τῆς ἀρχαίας Ἑλληνικῆς Μουσικῆς, τοῦτον ἀπολυτρώσας ὑπὸ τῶν ἀ'χμαλωτισάντων αὐτὸν, ὁ πατὴρ τοῦ Δαμασκηνοῦ κατέστησεν διδάσκαλον τῶν δύο υἱῶν του, τοῦ κατὰ σάρκα Ἰωάννου, καὶ κατὰ πνεῦμα Κοσμᾶ, ἐκ τούτου δι' ἐξῆλθον οἱ δύο οὗτοι φωστῆρες ὕμνογράφοι καὶ μουσουργοὶ τῆς Ἐκκλησίας, σπουδάζαντες ἐν αὐτῷ καὶ τὴν ἀρχαίαν Ἑλληνικὴν Μουσικὴν. Φέρομεν δὲ, παράδειγμα ἱστορικόν τι γεγονὸς ἐξ οὗ ἀποδεικνύεται ὅτι ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ ὑπῆρχεν ἐν χρήσει ἡ Ἑλληνικὴ Μουσικὴ, ὅτι ὁ Δαμασκηνὸς αὐτὴν ἐσπούδαζεν καὶ ἐγνώριζεν καὶ παρ' αὐτοῦ ἄλλη δὲν εἰσέχθη (ἴδε ἐορτοδρόμιον Νικοδήμου Μοναχοῦ σελ. 55), ὁ ἱερός οὗτος Νικόδημος διηγείται ὅτι ὁ Κοσμᾶς ὁ συμπαίδευθὲς μετ' αὐτοῦ, καὶ κατὰ πνεῦμα ἀδελφός. Ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ ἀκούσας ψάλτην τινὰ, ψάλλοντα τὸν κανόνα τῆς ἐορτῆς ἐπὶ τὴν ὕψαιν τοῦ Τιμίου Σταυροῦ, ἐμέμφοι ὅτι δὲν ἐψάλλε τοῦτον ἐν τῷ ὅλῳ, ὥστε ὅτι ἐξωτερικεύεν τὸ μέλος ἡλθαίνεν τὸν ἦχον καὶ τὸν ρυθμὸν), ὁ ψάλης οὗτος τὴν παρατήρησιν ταύτην περιεφρόνησεν, διότι δὲν ἐγνώρισεν τίς ἦτον ὁ καλόγηρος οὗτος, ὁ δὲ θεσπέσιος καὶ μελωδός

Κοσμάς συνέγραψεν ἀμέσως καὶ ἐμελούργησεν καὶ δευτέρην ἐννάτην ὥδην τὸ α' ὁ διὰ βρώσεως τοῦ ζύλου καὶ παρέδωκεν εἰς τοὺς ψάλλτας τούτους νὰ ψάλλωσιν. Ἐντέθεν τί συνάγομεν; α) ὅτι ἐμελούργησεν τὰς ὥδας ταύτας εἰς τὴν ἀρχαίαν Ἑλληνικὴν Μουσικὴν, ἣν ἐσπούδασε μετὰ τοῦ Δαμασκηνοῦ καὶ ἐν χρήσει εἶχον· β) ὅτι οἱ ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ ψάλλται καὶ οὗτοι ἐγνώριζον καὶ ἐψάλλον τὴν Ἑλληνικὴν Μουσικὴν ἐν χρήσει οὐτὴν ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ, καὶ παρέλαβον ταύτας καὶ ἐψάλλον. Ἐκτοτε δὲ ἐξηκολούθη τὸ τοῦ Δαμασκηνοῦ τροποποιεῖν τοῦτο σύστημα καὶ ἐλειτούργει μέχρι κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ 10' αἰῶνος. — Ὅτε οἱ ἱεροψάλλται καὶ ἐφευρεταὶ τῆς νέας μεθόδου Χούρμούζιοι, Γρηγόριοι καὶ Χρύσανθοι ἠσθάνθησαν τὴν ἀνάγκην τῆς ἀπλοποιήσεως αὐτοῦ, καὶ μάλιστα τῶν σημείων τῶν χαρακτηριστῶν θηλ. τῶν τῆς παρασημάνσεως διότι τὰ σημεία ἐκεῖνα ὁμοιάζον τὰ ἱερογλυφικά τῶν Αἰγυπτίων, εἰς ἐξ αὐτῶν χαρακτήρ ἐσήμαινε ἓνα φθόγγον, καὶ πολλὰς ὁλοκληροὺς περιόδους καὶ μελωδίας. Καὶ διὰ τοῦτο τὸ μανθάνειν κατάνητα ἐκστηθίζειν. — Ὅτε δὲ τὰ μαθήματα πολυπλοκασθέντες, ἡ σπουδὴ καὶ ἡ μάθησις αὐτῶν κατάνητες πολυχρόνιοι καὶ πολύπονοι, διὰ τοῦ λόγου, τούτους σκεφθέντες, ἐπεξήγησαν αὐτὸ οἱ τρεῖς οὗτοι διδάσκαλοι. — καὶ οὐχὶ ὡς διατείνονται οἱ ἀντιφρονούντες; ὅτι ἡ παντελής ἔλλειψις πάσης συστηματικῆς διδασκαλίας τῆς Μουσικῆς, ἡ ἀγνοία τῆς ὑπάρξεως ἀρχαίων βυζαντινῶν ἀρμονικῶν συγγραφέων, καὶ ἡ ἔλλειψις τῶν ἀπαραιτήτων γνώσεων πρὸς κατάληψιν τῶν ἀρμονικῶν συγγραμμάτων, ἐπέφερον τὴν παντελῆ ἀγνοίαν τῆς προτέρας Ἑλληνικῆς ἀκουστικῆς θεωρίας, καὶ ἀντικατάστασιν αὐτῆς κατὰ τε, τὸν παρελθόντα αἰῶνα διὰ τε τῆς Περσικῆς, ἀναπτυχθείσης Τουρκικῆς, καὶ διὰ τῆς Ἀραβικῆς ἀκουστικῆς θεωρίας καὶ μελοποιίας.

Κατὰ τῆς ἐπεξηγήσεως καὶ τῆς ἰδρύσεως αὐτοῦ τοῦ νέου συστήματος τῶν τριῶν ἐφευρετῶν ὁ σπουδαῖος καὶ ἐλλόγιμος ἀνὴρ κ. Ι. Τσέσης ἐξίδωκεν πραγματεῖαν κατὰ τὸ 1834 μεμφόμενος τὸ ἔργον τοῦτο ἀνάξιον λόγου, καὶ ἐπιστημονικῆς ἀξίας συνάμα δ' ἀπεκάλει αὐτοὺς τοὺς ἐφευρετάς, ἀνθρώπους στερημένους συστηματικῆς παιδείας, καὶ κατέχοντας τοσαύτας μόνον περὶ Μουσικῆς γνώσεις ὅσας ἤρκει καὶ τότε, καὶ σήμερον, νὰ ἔχη τις, ἵνα χρησιμεύσῃ ὡς ἱεροψάλτης. — Τούναντίον (καὶ εἶναι ἀξίον περιεργείας) ὁ ἐν Μονάχῳ καθηγητὴς καὶ διδάσκαλος τοῦ κ. Τσέσης Χρῆστος ἀποκαλεῖ τὸν Χρύσανθον — ἓνα τῶν τριῶν τούτων ἐφευρετῶν — αὐτὸν σπουδαιότατον τῶν Ἑλλήνων θεωρητικῶν. Ἀὐτὰ ταῦτα καὶ ὁ Μοσχόπουλος ἀναδημοσιεύσας, ὑποβάλλει διὰ τῆς 43ης σελίδου διατριβῆς του τὰς αὐτὰς ἐνστάσεις καὶ ζητήματα ἅτινα πρότερον εἶχε φέρῃ ἐκεῖνος ὡς εἵπομεν· α) ὅτι ἡ ἀρχαία βυζαντινὴ Μουσικὴ ἦτον ἀρ-

μονικὴ, καὶ ἦτο ἡ αὐτὴ μετὰ τὴν εὐρωπαϊκὴν ἔχουσιν ἄμεσον σχέσιν καὶ συνάφειαν ἀμφοτέραι· β) ὅτι μετὰ τὴν ἄλωσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως αὕτη ἐξηφανίσθη καθ' ὅσον παρεθάρη κατὰ τε, τὴν φύσιν, σχέσιν, προσὸν καὶ ποιὸν· καὶ γ) ὅτι ἡ νῦν ὑπάρχουσα τῶν τριῶν ἐφευρετῶν εἶναι ἀποκύημα τῆς φαντασίας καὶ τοῦ νοῦς των, καὶ κρᾶμμα ἀλόκοτον Ἀραβοπερσικῆς Μουσικῆς.

Πρὶν ἢ ἐπιληφθῶμεν ὁμῶς τῆς ἐξετάσεως τῶν ζητημάτων τούτων ἀνάγκη νὰ ἐρευνήσωμεν περὶ ποίας περιόδου τῆς Ἐκκλησιαστικῆς Μουσικῆς ὁμιλῶσι, ἡμεῖς νομίζομεν ὅτι φέροντες ὡς παράδειγμα τὴν νεαρὰν τοῦ Ἰουστινιανοῦ τὴν ἐκδοθεῖσαν κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ 5' αἰῶνος, ἥτοι τὸ 534 ἄρα ὁμιλῶσι περὶ τῆς πρώτης περιόδου τῆς Μουσικῆς ταύτης, ἐν χρήσει πρὸ τοῦ Δαμασκηνοῦ συστήματος, ἥτοι τὴν ἀρχαίαν Ἑλληνικὴν τὴν εἰσαχθεῖσαν ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ κατὰ τὸν 8' αἰῶνα σύσσωμον καὶ λειτουργοῦσαν μέχρι τοῦ 728, καὶ ὅν ἔτος ὁ Δαμασκηνὸς ἐτροποποίησεν, ἀφαιρέσας ἐξ αὐτῆς πάντα τὰ ἄσθενα καὶ μοχθηρὰ. — Ἦδη ἐρχόμεθα εἰς τὴν ἐξέτασιν τοῦ πρώτου ζητήματος. — Πρὸς ἀπόδειξιν τούτου καὶ ὑποστήριξιν μᾶς ἀντιπάττουσι καὶ φέρωσι τὴν νεαρὰν τοῦ Ἰουστινιανοῦ, ὅτι τὸ προσωπικὸν τὸ ἐν τῇ μεγάλῃ Ἐκκλησίᾳ ἀπαρτίζον τοὺς τρεῖς χορούς. Ἦτο εἰς 60 πρεσβυτέρους, 100 διακόνους καὶ 90 ὑποδιακόνους ἀποτελοῦντας τὸν ἐντὸς τοῦ βήματος ἁ χορόν. — Τὸν τρίτον ἀπετελοῦν οἱ ἐπὶ τοῦ ἁμβωνος 110 ἀναγνώσται. — Τὸν δὲ, δεύτερον (τὸν χορὸν τῶν ψαλτῶν) 25 ψάλλται καὶ 40 θηλῆαι γυναῖκες ὑποδιακόνισαι. Οἱ 25 οὗτοι ψάλλται ἐσχηματίζον δύο χοροὺς μετ' ἰδίων δομῆστικῶν. Μετ' αὐτῶν (εἰς σελίδα 10 στίχον 14) αὐτὸ μόνον οἱ ὠρισμένοι πρὸς τοῦτο ἐλάβανον μέρος, ἀλλ' ὁλος ὁ λαὸς οὐδὲ τῶν γυναικῶν ἐξαιρουμένων» (καὶ παρακατιῶν στίχος 25) «οὔτε ὁ τέκτων, σκυτοτόμος, χαλκεὺς, χειρῶναξ, ἢ ἡ βράναυτος, τῆς πρὸς τὸ θεῖον ἐμμελείας ἀμέτοχος.» — Ἀπόδειξιν δὲ τινα ἰσχυρὰν καὶ βεβαίαν οὐδεμίαν μᾶς φέρωσι ὅτι οὗτοι δὲν ἐψάλλον διὰ τῆς ὁμοτόνου ὁμοφωνίας, ἀλλὰ διὰ πολυφωνίου ἑτεροφωνίας (ἀρμονίας), οὐδεμίαν ἄλλην ὡς εἵπομεν, ἢ ὅτι ἐψάλλον πάντες οἱ ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ εἰσερχόμενοι. α' Ὁ τρόπος δὲ οὗτος τοῦ ἄδειν καὶ ἡ συμμετοχὴ «ὁ λ ο υ τ ο ὗ λ α ο ὕ εἰς τὰς πολυφώνους καὶ παναρμονίους ὕμνωδίας» τῶν πρὸ τῆς ἁλώσεως βυζαντινῶν κτλ. (σελὶς 10 στίχος 32). Καὶ ἡμεῖς λέγομεν ὅτι αὕτη εἶναι ἡ ἐπικρατεστέρα ἀπόδειξις ὅτι δὲν ἐψάλλον οἱ ἁρμονίαι. Ἐνθ' οἱ ὠρισμένοι οὗτοι μουσικοὶ (ψάλλται) τεχνικῶς ἐψάλλον οἱ ἑτεροφωνίας (ἀρμονίας) τί ἤθελε γνωρίζει νὰ παρακολουθεῖ ὁ ἀμουσὸς τέκτων, σκυτοτόμος, χαλκεὺς, χειρῶναξ, βράναυτος, αἱ γυναῖκες, τὰ μερικά καὶ παῖδες; τίποτε βεβαίως. Ἐκτὸς ἐὰν θέλωμεν νὰ παρα-

δεχθῶμεν ὅτι ἐμιμοῦντο τὴν τῶν Ἑβραίων συναγωγὴν. — Πολύφωνον μέλος δηλ. ὠδικὴν ἁρμονίαν, κατὰ τὴν νῦν ἔννοιαν δὲν εἶχε ἡ παλαιὰ βυζαντιανὴ Μουσικὴ ἀλλ' οὐδὲ ἡ ἀρχαία Ἑλληνικὴ, καθ' ὅσον τὸ πολύφωνον ἐκεῖνο μέλος εἶναι προῖον τῆς χριστιανικῆς τέχνης. Διὰ τῆς βυζαντιανῆς Μουσικῆς ἔψαλλον ἐν ὁμοτονίᾳ, πιθανότατον εἶναι ὅμως νὰ ἐδηλοῦτο μόνον διὰ τῶν παρὰ ταῖς χωροδοξίς (γυναικῶν) μεζόνος φυσικῶ τῷ λόγῳ ἐπιτάσεως τῆς φωνῆς, εἰς τὴν προσεπιτίθετο καὶ τὸ διάφορον τῶν τόνων μέγεθος. Βαθαίως ὑπάρχοντες ἐν τῷ αὐτῷ χορῷ δξύφωνοι, βαρύφωνοι καὶ μισόφωνοι, προέκυπταν καὶ διάφοροι τόνοι φωνῆς, καὶ οἱ περὶ τὸν χορὸν ἀπαρτίζοντες ἔψαλλον τὸ μέλος ἐν τῇ διαπασῶν, δηλονότι εἶχον βάσιν, οἱ μὲν, τὸν ἀφ' ὃν ἄρχεται τῆς μέσης, οἱ δὲ, τὸν τῆς νήτης, καὶ οἱ ἕτεροι τὸν τῆς ὑπάτης· ὅπερ οὐδαμῶς μετέβαλον τὴν μελωδίαν. — Καὶ τὰ ἐν τῇ διατριβῇ τοῦ Μοσχόπουλου μεταφερθέντα ἐκ τοῦ Τσέτση καὶ ἀναφερόμενα τεμάχια τινὰ ἐκ τῶν Πατέρων, συμφωνοῦσι πρὸς τοῦτο πληρέστατα. — (ἴδε σελ. 11 στίχος 12) αὐτοὶ ἦσαν οἱ ἐπὶ τῆς ἐποχῆς αὐτοῦ συνήθεις τρόποι τοῦ ἀδελφῆ ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ ὁ ἀντιψαλλόμενος, ἡ ἀντίφωνος καὶ ὁ καθ' ὑπακοεῖν. » (Μ. Βασίλειος) (σελίς 13 στίχος 20) « ὡς τῶν ἀντιφθόγγων καὶ ἀντιφώνων. » κτλ. (Γρηγόριος Θεολόγος) Τί ἄλλο σημαίνουν αἱ λέξεις ἀντιψαλλόμενος, ἀντίφωνος καὶ ἀντιφθογγος; οὐδὲν ἄλλο σημαίνουν καὶ ἐννοοῦσιν παρὰ ὁ ἀμοιβαίως, καὶ κατ' ἀντιφώνησιν ψαλλόμενος φθόγγος. — (ἴδε Δεξ. Βυζαντινὸν αὐτὸ ἀντίφωνον τοῦ δξῆως εἶναι τὸ βαρὺ) ἀντιφωνίαν δὲ λέγομεν καὶ ἡμεῖς τὸν ἐξαγγελλόμενον ὁγδοὺν φθόγγον ἐκ τῆς βάσεως. Ὁ δὲ λαὸς μετὰ θρησκευτικοῦ σεβασμοῦ καὶ φωνῆς ἡρέμου παρηκολούθη τὴν βάσιν τῆς μελωδίας ἐκτελῶν καὶ ποιῶν τὰς καταλήξεις καὶ ἀκροστιχίδας. — Ἐὰν ἡ ἀρχαία βυζαντιανὴ Μουσικὴ εἶχεν ἁρμονίαν, διατὶ οἱ τότε γράψαντες περὶ θεωρίας αὐτῆς δὲν ἀναφέρουσιν τι; ὁ Ἰωάννης Κλαδάς καὶ Ἰωάννης Κουκουράς; ἔγραψαν γραμματικὴν περὶ μετροφωνίας· ἰδίαν ἔκαστος, ἐχρημάτισαν κατὰ τὸν 1 αἰῶνα. Ὁ Μανουὴλ Βρυένιος ὁ χρηματίσας κατὰ τὸ 1320 ἔγραψεν περὶ τῆς ἐν Μουσικῇ ποιότητος καὶ περὶ ἤχων, τὰττον εἰς διαφόρους τόνους. — καὶ ὁ Μιχ. Ψελλὸς ὁ κατὰ τὸ 1105 γράψαν καὶ οὗτος περὶ Μουσικῆς οὐδένα κάμνη λόγον περὶ ἁρμονίας, οὐδεὶς ἀναφέρει τι περὶ τοῦ σπουδαιότερου τοῦτου ἀντικειμένου τῆς Μουσικῆς. Ἄλλως τε, ποῖον ἰσχυροτέραν καὶ βεβαιωτέραν ἀποδείξιν ἐπὶ τοῦ θέματος τοῦτου ἀπαιτεῖ τις ἀφ' ἐνὸς ἢ τῆς τοῦ Δαμασκηνοῦ κατ' ἐρωταποκρίσιν γραμματικῆς; δι' ἧς οὐδένα λόγον κάμνη περὶ ἁρμονίας τῆς ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ Μουσικῆς. Τῆς Μουσικῆς ἐκεῖνης, ἧς αὐτὸς οὗτος ἐλάθη ὁ μεταρρύθμιστής, καὶ ὁ ἀποβάλλων τὰ μοχθηρὰ, καὶ ἄσχετα μέλη ἐξ αὐ-

τῆς, ἐπομένως; ἔκτοτε ἀπὸ τοῦ Δαμασκηνοῦ ἔχομεν ἀποδείξιν σταθερὰν ὅτι δὲν ὑπῆρξεν ἁρμονία. Ἡμεῖς ἀντιτάττομεν πέντε συγγραφαίς ὅτι οὐδεὶς ἐξ αὐτῶν κάμνη μνησθῆναι περὶ ἁρμονίας κατὰ τὴν νεωτέραν τοῦ ὅρου ἔννοιαν. Ἀς φέρωσιν οὗτοι ἓνα καὶ μόνον συγγραφεῖα, νὰ κάμνη λόγον περὶ αὐτῆς καὶ ἀμέσως παραδεχόμεθα. Ἀλλ' οὐδεὶς ὑπάρχει τοιοῦτος νὰ γράψεν οὔτε ὅτι ἡ ἀρχαία βυζαντιανὴ, ἀλλ' οὐδ' ἡ ἀρχαία Ἑλληνικὴ νὰ ἔχον ἁρμονίαν. Ἀφ' ἐτέρου τοσαῦτα πολυπληθῆ ὑπάρχοντα μαθήματα κουκουζέλους, Ἰωάννου Γλυκέως καὶ τόσων ἄλλων ἀρχαίων τῆς ἐποχῆς ἐκεῖνης διδασκάλων, ὡς καὶ τοῦ Δαμασκηνοῦ, οὐδὲν ἐξ αὐτῶν εἶναι γεγραμμένον δι' ἁρμονίας, ἀλλὰ διὰ τῆς ὁμοτονίου μελωδίας, ἡμεῖς φέρομεν τοσαῦτα ἄσματα εἰς ἀπόδειξιν ὅτι δὲν ὑφίσταται οὐδὲ ἐν γεγραμμένον δι' ἁρμονίας, ἀς φέρη ὁ Μόξωρας ἐν, καὶ ἡμεῖς τότε θέλομεν παραδεχθῆ τὸν ἰσχυρισμὸν ἐκεῖνον. Πλὴν εἰς ἀπόδειξιν τοῦτου ὅπως μᾶς πείσῃ μᾶς ἀναφέρει ὁ κ. Μοσχόπουλος, χωρία τινὰ ἐκ τῶν Πατέρων, ὅπως ὅμως ἄσχετα. Μεταξὺ τούτων (ἐν σελίδι 13 στίχος 13) ἐκ τοῦ Φίλωνος « Τῇ δὲ καὶ » ἀντιφώνους ἁρμονίας » μὲ δεικτικά (ἀρρεσμένα) τὰ γράμματα καὶ τοῦ μεγάλου Βασιλείου (σελίς 11 στίχος 25). « Καὶ οὕτω ἐν » τῇ ποικιλίᾳ τῆς ψαλμωδίας. » Οὐδεμίαν ἀπόδειξιν μᾶς παρέχουσι ταῦτα. — Ἐν πρώτοις τῷ παρατηρούμεν ὅτι ἐν τῇ λέξει ψαλμωδία ὑπάρχοντα τὰ διάφορα μέλη τῶν ὁκτῶ ἤχων, ἐπομένως λέγοντες ἐν τῇ ποικιλίᾳ τῆς ψαλμωδίας » δὲν ἐννοῶ τὴν ποικιλίαν ἑτεροφωνίας, ἀλλὰ τὴν ποικιλίαν τῶν διαφορῶν μελῶν τῶν ὁκτῶ ἤχων. Ἡ δὲ λέξις ἁρμονία οὐ μόνον ἄλλην σημασίαν εἶχε παρὰ τοῖς νεωτέροις, καὶ ἄλλην παρὰ τοῖς ἀρχαίοις, ἀλλὰ καὶ ὑπὸ τῶν ἀρχαίων αὐτῶν πάλιν πολλάκις διαφορῶς ἡρμηνεύετο. Οὕτω ὁ Σοῦιδας καὶ ὁ Ἡσύχιος ἑρμηνεύουσιν τὴν ἁρμονίαν διὰ τοῦ εὐδιακτοῦ ἀκολουθία. Ὁ Πλούταρχος μεταχειρίζεται τὴν λέξιν ἁρμονίαν ἀντὶ τοῦ « τρόπος » ἢ « τόνος » π. χ. ἡ Λυδιστὶ ἁρμονία. — Θεῶν ὁ Σμυρναῖος ἁρμονία ἐστὶ συστήματων σύνταξις, οἶον Λύδιος, Φρύγιος, κτλ. » ὥστε δὲν ἡνδύνουν τὴν ἁρμονίαν ὡς νῦν νοοῦσιν οἱ Εὐρωπαῖοι. Ἀλλὰ καὶ οἱ τεχνικοὶ τῆς ἀρχαίας Μουσικῆς ὅροι ἠλλαξαν σημασίαν, καὶ ἀνεπληρώθησαν ὑπὸ ἄλλων τανῦν, ἀντὶ ποδὸς λ. χ. εἰς χοῦσιν ῥυθμὸς, ἀντὶ διέσις ἡμιτόνιον, ἀντὶ τρόπος τὸ ὄνομα ἁρμονία, ἀντὶ ἁρμονία τόνος, καὶ ἀντὶ τόνου εἶδος διαπασῶν τελευταῖον ἀφέντες τὸν γὰρ τόνον « τόνον » ἢ « τόνον » καὶ τὸ εἶδος διὰ τὴν κατὰ τὸν ῥυθμὸν καὶ τὴν ἁρμονίαν τῆς ἁρμονίας, ἐπομένως ἡ λέξις ἁρμονία τότε δὲν ἔσχε ἑτεροφωνίαν. — Φέρομεν ὡς χωρίον τοῦ ἐρμηνευτοῦ τοῦ μουσικοῦ τῶν Ἑλλήνων συστήματος καθολογητοῦ Φορτλάγε ἀναφερόμενον ἐν τῇ πραγματείᾳ Ε. Θερικανοῦ (ἐν σελίδι 18) ἐξ οὗ προκύπτει

ΙΑΚΙΣΤΕΛΕΙΟΣ

ΔΗΜΟΣΙΟΝ ΚΕΝΤΡΙΚΟΝ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗΝ

ΜΟΥΣΙΚΟΝ ΤΗΝ ΕΚΚΛΗΣΙΑΝ

καὶ ἐν πλαγίῳ β' λάβετε ταῦτα ἀνὰ χεῖρας καὶ μετρήσατε καὶ θέλετε εὖρη ὅτι ἐκάστη αὐτῶν συλλαβὴ δαπανᾷ τέσσαρους χρόνους διαφυλάττοντες ἔμφρασιν ῥυθμικὴν, μετρήσατε τὰ τοῦ ἀναστασηματαρίου τροπάρια καὶ θέλετε εὖρη πάντα ὅτι διαφυλάττωσιν τὴν αὐτὴν ῥυθμικὴν ἔμφρασιν. Εἰς τὴν ῥυθμοποιεῖν ἐπίσης ἀνάγεται καὶ ἡ καταμέτρησης τοῦ ἀνευρεθέντος χρόνου· ἐπομένως ταῦτα πάντα ἐγίνωσκον βεβαίως.

Ἔτερον ἰσχυρισμὸν φέρωσι. — Μᾶς λέγει ὅτι ὁ Χρῦσανθος Δυρράχιου εἰς τῶν τριῶν ἐφευρετῶν λέγει ὅτι ἡ διατονικὴ κλίμαξ τῆς νῦν ἐκκλησιαστικῆς Μουσικῆς καὶ Τουρκικῆς, ἔχῃ ἑπτὰ διαστήματα, καὶ ὀνομάζονται ὅλα τόνοι. — Ἐφ' ἡ τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων εἶχε πέντε τόνους καὶ δύο λείματα. Καὶ ἐπομένως δὲν εἶναι ἡ ἀρχαία Ἑλληνικὴ. — Ἐν τῇ κλίμακι ὅμως τοῦ πλαγίου β' τοῦ χρωματικοῦ γένους, τὸ πᾶ βου διάστημα ἔχον τὴν αὐτὴν ἔκτασιν μὲ τὸν ἐλάχιστον τόνον ὀνομάζει ὁ αὐτὸς Χρῦσανθος ἡμιτόνιον. Ἀλλ' ἡμεῖς καὶ ἡμιτόνον ἐὰν ὀνομάζωμεν τὸν ἐλάχιστον τόνον, λέγομεν ὅτι εἶναι ὀξύτερος τοῦ ἡμιτονίου 1 τῶν 108 τῆς ὅλης χορδῆς, ἢ 1 τῶν 12 τοῦ μείζονος τόνου. Ἀλλ' ἐν ἡ Εὐρωπαϊκῇ Μουσικῇ οὔτε τριτημόρια ἔχει, οὔτε τεταρτημόρια, διότι τὰ δύο αὐτῆς ἡμιτόνια τῆς κλίμακος mi fa καὶ si do οὐδεμίαν ὑποδιαίρεσιν δέχονται ἐν τῷ κλειδοκυμβάλῳ ὡς δυσδιάκριτα καὶ ἀνεπαίσθητα. Πῶς ὁ ἀντίδικος διὰ τσαυτῆς λεπτότητος ἀφ' ἐνός δεῦρ καὶ διακρίνῃ τὸ πλεόνασμα τοῦτο τῆς φωνῆς, 1 τῶν 108 τῆς χορδῆς, ἢ 1 τῶν 12 τοῦ μείζονος τόνου, τοῦ ἐλαχίστου τόνου ὀξύτερου τοῦ ἡμιτονίου, καὶ ἐπ' αὐτοῦ τοῦτου ἐρειδόμενος κραυγῇ ἐξηφανίσθη ἡ ἀρχαία βυζαντινὴ Μουσικὴ. Διότι ἡ θεωρίᾳ ἢ ἡ μέθοδος τοῦ Χρυσάνθου ὡς πρὸς τὴν ἀνεύρεσιν τοῦ ἐλαχίστου τόνου εἶναι ἡμαρτημένη, μὴ παρακολουθοῦσα τὴν πρακτικὴν (α) ἀφ' ἐτέρου, ὅμως οὔτε βλέπει, οὔτε διακρίνῃ διαφορὰν τινα, ἢ πλεόνασμα, καὶ ἀνισότητα τόνων τῆς Πυθαγορικῆς κλίμακος, ἐκ τῆς Εὐρωπαϊκῆς, ἀλλὰ φύρδην μύγδην, μᾶς ἀνακατώνει ῥίζια μπηζία καὶ μᾶς λέγει ἡ Εὐρωπαϊκὴ κλίμαξ ἔχῃ πέντε τόνους, καὶ δύο ἡμιτόνια, καὶ ἡ ἀρχαία Ἑλληνικὴ πέντε τόνους, καὶ δύο λείματα, καὶ εἶναι μία καὶ ἡ αὐτὴ, ὅπως δὲ μᾶς πείσῃ μᾶς λέγει (σελ. 4 στίχοι 7) α ἔμελέτησα ἐπισταμένως ταῦτα πάντα ». Ε! κα. Υἱεροπ-Salta. Ἐν μετὰ προσοχῇς ἤθελε μελετήσης ἤθελ' εὖρης μεγί-

(α) Ὁ Χρῦσανθος οὗτος παρηκολούθησεν τὴν ἐν τῷ βιβλίῳ τῶν σημειώσεων καὶ γνώρισιν ἐν τῇ διατονικῇ κλίμακι τῶν τριῶν τόνων μείζονος, ἐλαττοῦ καὶ ἐλαχίστου ἀπ' αἰώνων ἥδη συνπτωγμένους, καὶ διαπεπιστευμένους κατὰ τὴν παράδοσιν καὶ ὑπολογισμοὺς τοῦ μεγάλου μαθηματικοῦ τῆς Ἀλεξανδρείας Πτολεμαίου ἀκμάσαντος 285 ἔτη π. χ.

στην διαφορὰν, ὡς τὴν ἀπαντῶμεν ἡμεῖς ἐν τῇ πρακτικῇ τῶν κλιμάκων Κωνσταντίνου ἱερέως Μαυροῦ ἀνὴρ τῶν τόνων εὐρεθέντων ἐν τῇ Παιδουρίδῃ, καὶ ἰδοὺ αὐτῇ. — Ὁ πρῶτος τόνος τῆς Ἑλληνικῆς κλίμακος κε ζω εἶναι τόνος ἔχων 12 μόρια τῆς ὅλης χορδῆς· ὁ δεῦτερος τῆς ἰδίας ζω νη εἶναι λείμμα (ἡμιτόνιον) μόρια 5. — Τοῦναντίον, ὁ πρῶτος τῆς Εὐρωπαϊκῆς τόνος do re εἶναι τόνος ἔχων καὶ οὗτος 12 μόρια τῆς ὅλης χορδῆς, ὁ δὲ δεῦτερος re mi εἶναι καὶ αὐτὸς τόνος ἔχων μόρια 9 καὶ δύο τρίτα, καὶ οὐχὶ ὡς ὁ τῆς Ἑλληνικῆς ἡμιτόνιον· ὁ τρίτος τῆς Ἑλληνικῆς νη πα εἶναι τόνος μὲ μόρια 10. — Ὁ ταίτος τῆς Εὐρωπαϊκῆς mi fa εἶναι τοῦναντίον ἡμιτόνιον μὲ μόρια 5. — Ὁ τέταρτος τῆς Εὐρωπαϊκῆς fa sol μὲ τὸν τέταρτον τῆς Ἑλληνικῆς πα βου εἶναι ἰσόβαθμοι. — Ὁ πέμπτος βου γα τῆς Ἑλληνικῆς εἶναι ἡμιτόνιον, λείμμα· τοῦναντίον ὁ πέμπτος τῆς Εὐρωπαϊκῆς sol la εἶναι τόνος μὲ 7 μόρια καὶ δύο τρίτα· ὁ ἕκτος τῆς ἰδίας la si ὡς καὶ ὁ ἕκτος γα δι τῆς Ἑλληνικῆς εἶναι ἰσόβαθμοι μὲ μόρια 7 καὶ δύο τρίτα. — Ὁ ἕβδομος τῆς Εὐρωπαϊκῆς si do εἶναι ἡμιτόνιον· ὁ δὲ ἕβδομος τῆς Ἑλληνικῆς δε κε εἶναι τόνος μορίων 7 καὶ δύο τρίτα, οὐδεμίαν λοιπὴν ὁμοιότητα ἀπαντῶμεν νὰ ἔχωσι, ἐπομένως δὲν εἶναι ἡ κλίμαξ τῆς Εὐρωπαϊκῆς μία καὶ ἡ αὐτὴ μὲ τὴν ἀρχαίαν Ἑλληνικὴν ὡς ἰσχυρίζεται ὁ Μοσχόπουλος. Καὶ ἡμεῖς εἴπομεν ὅτι κατὰ τι ἡλλοιώθησαν τόνοι ἐν τῇ θεωρίᾳ, ἀλλ' ὅχι καὶ ἐξηφανίσθη διότι ἔχομεν πραγματικὰς ἀποδείξεις, τὰ ἀρχαία μαθήματα ἐπεξηγηθέντα εἰς τὸ νέον σύστημα μηδεμίαν ἔχοντα διαφορὰν πρὸς τὸ ἀρχαῖον μέλος. Ἄλλως τε καὶ ἡ Ἑλληνικὴ γλῶσσα κατὰ τὰς ἡμέρας τῆς ἀπελευθερώσεως τοῦ ἔθνους, ὑφίστατο κεκακωμένη, καὶ ἄμορφος, ἐσυκοφαντήθη καὶ ὡς ἐπέισακτος. Ἀλλὰ καίτοι ἄμορφος καὶ σχεδὸν ὅλως ἄγνωστος, ὁστέα, σάρκα καὶ νεῦρα εἶχεν ἑλληνικά, ὡς καὶ ἡ Ἑλληνικὴ Μουσικὴ. — Ἦδη ὅμως ἡ μὲν γλῶσσα καλωπισθεῖσα ἀνέλαβεν σχεδὸν τὴν καλονὴν της, οὕτω καὶ ἡ Μουσικὴ λαμβάνουσα συνδρομὴν παρὰ τῆς Ἐκκλησίας καὶ Κυβερνήσεως, θέλῃ παρακολουθήσῃ αὐτήν. Ἰδοὺ δὲ, πῶς ἀποφαίνονται ἄνδρες σπουδαῖοι πρὸς λύσιν τῶν δύο τούτων ζητημάτων. α Ρ. Οὐσεφαλοῖς. Ἡ Μουσικὴ τῶν βυζαντινῶν (οὐδεμίαν ποιεῖ διάκρισιν παλαιᾶς καὶ νέας) εἶναι ἄμεσος » καὶ συνεχὴς παράδοσις τῆς ἀρχαίας Ἑλληνικῆς. » Δημ. Βερναδάκης. α Ἡ Μουσικὴ τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων οὐδεμίαν μὲν ἔχῃ σχέσιν πρὸς τὴν σημερινὴν τῶν Εὐρωπαίων, ἐξ' ἐναντίας δὲ εἶναι αὐτὴ ταυτοτάτη ἢ πλεονεκτήσιμη τῇ σημερινῇ. » Ἐννοεῖται ὅτι ἐν τῇ φορᾷ τοῦ μακροῦ χρόνου καὶ τῶν ἡλλοιώσεων καὶ σπουδαιοτάτων περιπετειῶν χρόνου, ἡ Μουσικὴ αὕτη ἔπαθε πολλὰς ἡλλοιώσεις, δι' ἐμὲ δὲ εἶναι ἀναντιρρήτον, ὅτι ἡ ἀρχαία Ἑλληνικὴ εἶναι ἐνθεν μὲν ξένη ὅλως πρὸς τὴν σημερινὴν Εὐ-

» ρωπαϊκὴν, ἐνθεν δὲ, ἡ αὐτὴ πρὸς τὴν καθ' ἡμᾶς Ἐκκλησιαστικὴν. » α Π:
 » Κουπιτώρης Καθηγητὴς τῆς Ἑλληνικῆς καὶ Λατινικῆς Φιλολογίας καὶ
 » Μουσικῆς. Ἄλλ' ἡ βυζαντινὴ Ἐκκλησιαστικὴ Μουσικὴ, ἣν μετεχειρίσθη
 » τὸ Ἑλληνικὸν Ὁρθόδοξον Ἔθνος, καθ' ὅλην τὴν ἐν Βυζαντίῳ αὐτοκρα-
 » τορίαν, καὶ κατὰ διαδοχὴν μέχρι τῆς σήμερον διακρατεῖ,
 » δὲν εἶναι ξένη τις καὶ ἀλλοτρία τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἔθνους, οὐδ' ἐπε-
 » ςακτος Ἑβραϊκῆ, ἢ Τουρκικῆ, ἀλλὰ γνησιωτάτη Ἑλληνικὴ διάδο-
 » χος τῆς ἀρχαίας Ἑλληνικῆς Μουσικῆς. » Ἀποδίδονται λοιπὸν ὅτι ἡ νῦν
 » βυζαντινὴ εἶναι μία καὶ ἡ αὐτὴ μετὰ τὴν ἀρχαίαν βυζαντινὴν, καὶ ἀρχαίαν
 » Ἑλληνικὴν, καὶ οὐδεμία σχέσις καὶ συνάφεια ὑπάρχει τῆς μιᾶς καὶ τῆς
 » ἄλλης μετὰ τῆς Εὐρωπαϊκῆς. Ἀπόκειται δὲ, νῦν νὰ ἐξετάσωμεν τὸ τρί-
 » τον καὶ τελευταῖον ζήτημα ὅτι ἡ νῦν ὑπάρχουσα τῶν τριῶν ἐφευρετῶν
 » δὲν εἶναι ἐπιστημονικοῦ λόγου ἀξία, ἀλλ' ἀποκύημα τῆς φαντασίας καὶ
 » τοῦ νοός των, καὶ κρᾶμμα ἀλόκοτον Ἀραβοτουρκοπερσικῆς Μουσικῆς. α)
 » Ἄς ἐξετάσωμεν εἶναι Ἀραβοπερσικῆ; καὶ οἱ Πέρσαι καὶ οἱ Ἀραβες οὐ
 » μὴν, ἀλλὰ καὶ οἱ Αἰθίοπες ἔλαβον τὴν Μουσικὴν παρὰ τοῖς Ἑλλήσι, τοῦ-
 » το βεβαιούται καὶ καθόλου ὑποστηρίζεται ἐκ τῶν λόγων οὗ, ὁ Ἀρχι-
 » μανδρίτης Εὐστάθιος Θεριανός ἐν τῇ παρ' αὐτοῦ δημοσιευθείσῃ πραγμα-
 » τείᾳ, τύποις Αὐστρουγγρικοῦ Λοῦδ ἐν Τεργέστη τὸ 1870 (σελ. 32) ἀ-
 » ναφέρει τοῦ σοφοῦ Γερμανοῦ Ρ. Οὐεστφάλου ἔχουσιν οὕτω: α Ὁ δῆλονό-
 » στατος Οὐέστφαλος πραγματευόμενος τὰς κατὰ τὴν Ἀσίαν περιπετειάς
 » τῆς Ἑλληνικῆς Μουσικῆς, παρατηρεῖ ὅτι οἱ διάδοχοι τῶν Ἀραβιδῶν,
 » καὶ τῶν Σασσανιδῶν ἐθεράπευσαν μετὰ μεγίστου ζήλου τὴν Μουσικὴν
 » τῶν Ἑλλήνων ὅτι οἱ πολλοὶ χρόνῳ ὕστερον ἀκμάσαντες πρῶτοι καλῶ-
 » φαι ἐκ τῆς περσικῆς αὐλῆς παρέλαβον οὐκ ὀλίγους μουσικούς, καὶ αἰο-
 » δούς, οἵτινες διέδωκαν καὶ παρὰ τοῖς Ἀραβί, τὴν ἀπὸ τῶν χρόνων τῆς
 » μακεδονικῆς κατακτῆσεως κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον ἀκμάζουσιν αὐ-
 » τόθι Ἑλληνικὴν Μουσικὴν. Ἀφ' οὗ δὲ, οἱ Ἀραβες διέσωσαν ἐν μετα-
 » φράσει πονήματα Ἑλλήνων φιλοσόφων, ὧν τὰ πρῶτότυπα ἔργα ἠφάνι-
 » σθησαν, οὐδὲν θαυμαστὸν εἰ κατόρθωσαν νὰ διατηρήσωσιν ἐν τῇ ἐθνι-
 » κῇ αὐτῶν Μουσικῇ πολλὰ σημεῖα, καταδεικνύοντα ἐναργέστατα τὸν
 » Ἑλληνικὸν αὐτῶν χαρακτήρα. Οὐδαμῶς λοιπὸν θὰ φανῇ
 » ἀλόκοτον ὅτι, καὶ αὐτὸς ὁ δεινότατος τῆς χριστιανισμοῦ ἐχθρὸς τὸ Ἰσ-
 » λὰμ, οὐκ ὀλίγα ὀφείλει εἰς τὴν ἀρχαίαν Ἑλληνικὴν Μουσικὴν. Τὰ ἐπὶ τῶν
 » ἐρείπιων τῶν μακεδονικῶν δυναστειῶν ἰδρυθέντα κράτη τῶν Ἀραβιδῶν
 » καὶ τῶν Σασσανιδῶν ἀπετέλεσαν τὴν γέφυραν, ἐφ' ἣς ἡ ἀρχαία Ἑλληνι-
 » κὴ Μουσικὴ, μετεβίβασθη εἰς τοὺς Ἀραβας, ὧν τὸ μουσικὸν σύστημα, καὶ
 » κατ' ἐξοχὴν οἱ τόνοι καὶ τὰ σημεῖα, ἀναμφόριστον παρέχουσιν ἀπόδειξιν,

» ὅτι θεμέλιον τῆς Ἀραβικῆς Μουσικῆς, ἦτο ἡ ἀρχαία Ἑλληνικὴ. » (ἐν σελ.
 33) — α Ἡ Ἑλληνικὴ Μουσικὴ εἰσεχώρησεν καὶ εἰς ἕτερον σημεῖτικὸν ἔ-
 » θνος τοὺς Αἰθίοπας, ὧν οἱ ψαλμοὶ καὶ ὕμνοι ἔχουσιν ἄνω τοῦ κειμένου
 » σημεῖα κατὰ πᾶσαν πιθανότητα μεταγεγραμμένα ἐκ τῆς Ἑλληνικῆς. »
 — Καὶ ὁ Χρῦσανθος Δυρράχιου πληρέστατα συμφωνεῖ πρὸς τοῦτο ἐν τῷ
 » μέγῳ Θεωρητικῷ (σελ. 29 σημ. γ') εἰ καὶ λέγει. «Οἱ φθόγγοι τῶν Ἀ-
 » ράβων ὁμοιάζουσι μετὰ τοὺς ἰδικούς μας, καὶ ἡ οὗτοι παρέλαβον αὐτοὺς
 » ἐκ τῶν ἡμετέρων, ἢ ἡμεῖς ἐξ' ἐκείνων, » τὸ τελευταῖον τοῦτο ὁμῶς προ-
 » σέθηκεν ἵνα μὴ τῷ παρατηρήσῃ ὅτι παρὰ πολὺ σπεύδῃ. — Εἶναι ὡς
 » λέγουσι τουρκικῆ; Ὀχι. Ἴδετε ἀνωτέρω τί λέγει ὁ Οὐέστφαλος. — α Ἡ
 » Τουρκικὴ εἶναι Ἑλληνικὴ, ταύτην εὐρόντες οἱ Τούρκοι παρέλαβον παρὰ
 » τῶν Ἑλλήνων τῆς μικρᾶς Ἀσίας ὅτε ταύτην κατέκτησαν. » — Τοῦτο
 » μᾶλλον προκύπτει ἐκ τῆς συγγενείας καὶ ὁμοιότητος ἣν ἔχει ἐκείνη μετὰ
 » τῆς Ἐκκλησιαστικῆς, εἰς τε, τὰ γένη, κλίμακας καὶ χροάς. Ἄλλ' i tut-
 » ti compari πιθανὸν νὰ μᾶς εἴπωσι ὡς ἐκ τῆς ὁμοιότητος καὶ συγγενείας
 » ταύτης, δυνατόν νὰ παρελάβομεν ἡμεῖς τὴν Μουσικὴν παρὰ τῶν Τούρκων.
 » Ἀπαντῶμεν ὅχι καθόσον αὕτη εἶναι φυτὸν Ἑλληνικόν, κατέχομεν πρὸ
 30 καὶ ἐπέκεινα αἰώνων (α) ἐποχὴ καθ' ἣν τὸ Ἑλληνικὸν Ἔθνος ἦτον
 » καὶ ἐπὶ πολλοὺς ἐτι αἰώνας ὕστερον, εἰς τὰς ἡμέρας τοῦ πολιτισμοῦ, τῶν
 » γρότων καὶ ἐπιστημῶν. Οἱ δὲ Τούρκοι καὶ τότε, ὕστερον καὶ μετὰ Χρι-
 » στὸν ἐκυλίνοντο εἰς τὴν μᾶλλον ἐξαχρειωμένην, θηριώδη βαρβαρότητα, ἐ-
 » στεροῦντο καὶ αὐτῶν τῶν στοιχείων τοῦ ἀνθρωπίνου λόγου, ἐδανείσθη-
 » σαν δὲ, παρὰ τῶν Ἀράβων καὶ Περσῶν διὰ νὰ σχηματίσωσι τὴν γλῶσσαν
 » των, ἐπομένως ἀπαξ δὲν εἶχον διάλεκτον δὲν εἶχον καὶ μουσικὴν, εὐρον δὲ,
 » ταύτην καὶ παρέλαβον, ὡς κατακτεταί, καὶ ἰσχυροὶ, ὡς βάρβαροι καὶ ἀπο-
 » λίτευτοι, ἐδανείσθησαν ὅτι δὲν εἶχον, τὴν Μουσικὴν, διότι ποῖος δανείζε-
 » ται; βεβαίως ὁ ὑστερούμενος καὶ μὴ ἔχων, οὐχὶ δὲ, ὁ ἔχων καὶ πλούσιος.
 » Ἡμεῖς ἀπεδείξαμεν ὅτι ἡ Ἑλληνικὴ Μουσικὴ εἰσῆλθε ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ
 » κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ δ' αἰῶνος, καὶ κατὰ τὸν ἢ ὁ Δαμασκηνὸς ἐκκαθά-
 » ρισεν αὐτὴν ἐπομένως εἰμεθα κάτοχοι πολλοὺς αἰώνας πρότερον τῆς ἀ-
 » λώσεως, ὥστε δὲν ἐλάβομεν ταύτην ἡμεῖς παρὰ τῶν Τούρκων. — Αἰσχος
 » δὲ καὶ παραλογισμὸς μέγας εἶναι νὰ ἰσχυρίζονται τινὲς ὅτι μετὰ τὴν
 » ὄλωσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἀπέβαλον οἱ προπάτορες ἡμῶν τὴν οὗ-
 » τω ἀνεπτυγμένην καὶ θαυμασίαν Μουσικὴν, καὶ ἐδανείσθησαν παρὰ τῶν

ΙΛΚΩΒΑΤΕΙΟΣ

ΔΗΜΟΣΙΑ ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
 ΜΟΥΣΕΙΟΝ ΔΗΞΟΥΡΙΟΥ

» ἐφεύρεται τῆς ἀρχαίας Ἑλληνικῆς Μουσικῆς ἀποδίδετε εἰς τὸν Ἀμ-
 » φίωνα, οὗτος ὑπῆρχεν ἐν τῇ ἐποχῇ καθ' ἣν ἐκτίζοντο τὰ τεῖχει τῶν Θηβῶν
 4540 ἔτη πρὸ Χριστοῦ.

βαρβάρων Μουσικὴν ἣν δὲν εἶχον διότι δὲν εἶχον γλῶσσαν. Ἄλλ' i l'ut-
ai e'compani λέγουσιν (σελ. 26 στίχος 13) ὅτι ἡ Μουσικὴ παρακολουθοῦσα
ταῖς φάσεσι καὶ περιπετείαις τοῦ ἔθνικοῦ βίου καὶ οὐδέποτε ἀποτελοῦσα
κράτος, ἐν κράτει, ἀλλὰ συνανυψουμένη καὶ συνταπεινουμένη ἀναλόγως
τῶν καταστάσεων τοῦ ἔθνους, καὶ μάλιστα ἀναλόγως τοῦ πολιτισμοῦ
καὶ τῶν βαθμῶν τῆς ἐκπαιδεύσεως αὐτοῦ, παρήκμασε μετὰ τὴν ἄλωσιν
τῆς Κωνσταντινουπόλεως, καὶ τῆς κατὰ συνέπειαν ἐπικρατήσεως τοῦ βαρ-
βαρισμοῦ, ἐπομένως κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς νέας ἐφευρέσεως δὲν ὑπῆρχε τοι-
αύτη. Αἰσχος! Αἰσχος! ἐν προκειμένῳ ὑπάρχει ἐξαίρεσις τρισάθλιος·
ἡ Ἐκκλησία τοῦ Χριστοῦ, ἡ σωστικὴ αὕτη κισῶτὸς τῶν τοῦ ἔθνους
παραδόσεων ἐντὸς τῶν ἱερῶν μονῶν ὡς διεφύλαξεν τὴν ἔθνικὴν γλῶσ-
σαν, τὸν ἔθνισμὸν καὶ τὴν ἐλευθερίαν αὐτῶν σπύθα κρυμένη στὴν ἐκείνην·
καὶ εἶτα μετέδωκεν εἰς ἡμᾶς, οὕτω καὶ τὴν ἱερὰν Μουσικὴν. Οὐδὲν ἔ-
θνος τῶν ὄσων ἐξέπεσον ἀνέστη, ἀλλὰ μόνον ἡ Ἑλλάς. Διότι ὑπῆρχεν ἐ-
ξαίρεσις· ταῦτα πάντα διεφύλαττεν ἡ Ἐκκλησία καὶ παρέδωκεν εἰς τὸ
ἔθνος· διότι ὑπῆρχεν ὁ τῆς ἀναστάσεως αὐτοῦ προορισμός. Εἶναι τέλος
ὡς λέγουσιν ἀποκύημα τῆς φαντασίας τῶν νέων ἐφευρετῶν, καὶ ὅχι σύ-
στημα ἐπιστημονικοῦ λόγου ἀξίας; Ὅχι· ἀπεδείχθη ὅτι εἶναι καθαρὰ καὶ
γενεσιὰ Ἑλληνικὴ ἀπόρροια τῆς ἀρχαίας Ἑλληνικῆς· ἣν ὁ Δαμασκηνὸς
προσέλαβεν καὶ ἐκανόνισεν τὰ τῆς Ὀκτωήχου, καὶ τὸ περιοδικῶς ψάλλε-
σθαι κατ' ἤχους, τὰ ἀναστάσιμα τροπάρια τῶν Κυριακῶν, καὶ τὰ τῆς
ἐβδομάδος, ἀπεδείχθη ὅτι εἶναι ἡ αὐτὴ καὶ μέχρι σήμερον διακρατεῖ, εἶ-
ναι δὲ καὶ ἐπιστημονικωτάτη.

Ἄπαντα τὰ ἔθνη ἀπέκτισαν καὶ ἔχουσιν Μουσικὴν, ἀλλὰ τεχνικῶς
τὸ πάλαι ἀνέπτυξεν οὐ καὶ μόνον ἔθνος τῶν ἡμετέρων προγόνων. Νῦν
δὲ, ἡ δυτικὴ Εὐρώπη. Ἡ ἐκκλησιαστικὴ Μουσικὴ οὕσα ἀπόρροια τῆς ἀρ-
χαίας Ἑλληνικῆς εἶναι πλουσιωτάτη, ὑπερτερεῖ εἰς πολλὰ καὶ αὐτὴν τὴν
Εὐρωπαϊκὴν.

α). Ἐχει ὁκτώ ἤχους, ἡ ἀρχαία Ἑλληνικὴ τρόπους 15, ἡ Εὐρωπαϊκὴ δύο.
β'). Χροὰς ἀπαριθμεῖ 720, ἡ Εὐρωπαϊκὴ 24, αἱ ὀνομάζει ἤχους.

γ'). Ἐχει σημεῖα ὀνομαζόμενα χαρακτήρας, δι' ὧν δεικνύει ἀνάβασιν,
κατάβασιν καὶ ἰσότητα ἕως 15 τόνους, δεικνύων ἕκαστος διάφορον ποι-
ότητα, καὶ ἐκ τῆς εὐαρμόστου συμπλοκῆς τῶν. ἔχει ὀρθογραφικὸν καὶ
συντακτικόν. Ἡ Εὐρωπαϊκὴ στερεῖται σημειογραφίας, ἔχει μονοειδῆ χα-
ρακτῆρα, δεικνύοντος ἀνάβασιν, κατάβασιν καὶ ἰσότητα διὰ τῆς λαμβαν-
ομένης θέσεως εἰς τὰς γραμμὰς τὰς καλουμένας Γάμα, καὶ οὐδεμίαν ποι-
ότητα φέροντος, ἀλλ' ἀπαγγελίαν ξηρὰν καὶ ἀκλόνητον.

λόμενον μέλος καὶ μεταβάλλη τὸ ἄσμα ἀπὸ τόνου εἰς τόνον, καὶ ἀπὸ ἡ-
χον εἰς ἤχον, ἡ δὲ Εὐρωπαϊκὴ στερεῖται φθορῶν, διότι οὔτε συστήματα
ἔχει, οὔτε γένη, οὔτε ἤχους πολλοὺς, οὔτε τόνους νὰ μεταβάλλῃ.

ε). Ἐχει τρία συστήματα ὁκτάχορδον, πεντάχορδον καὶ τετράχορδον,
ἡ εὐρωπαϊκὴ μόνον τὸ ὁκτάχορδον.

ς'). Ἐχει τρία γένη, διατονικόν, ἐναρμόνιον καὶ χρωματικόν, (ἡ ἀρ-
χαία Ἑλληνικὴ ἕκαστον τῶν ἤχων μετεχειρίζετο καὶ εἰς τὰ τρία γένη),
γένη ὀργανικά, οὐσιώδη καὶ γόνιμα, ἕκαστον μετ' ἐκείνου ἰδιαιτέρας. Ἡ
δ' Εὐρωπαϊκὴ ἔχει χρωματικόν, καὶ ἐναρμόνιον γένος κατ' ὄνομα, οὐχὶ κατ'
οὐσίαν ἀνευ κλιμάκων, ἀλλὰ συνεγγίζοντα ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, καὶ σχη-
ματίζοντα ταῦτα ἀναβιβαζομένης καὶ καταβιβαζομένης τῆς ὁκταχόρδου
κλίμακος ἡμιτονιαίως εἰς τοὺς πέντε ἀκεραίους αὐτῆς τόνους, διατηροῦσα
ἀνέπαφα τὰ δύο ἡμιτόνια.

ς'). Ἰσχυρίζονται ὅτι ὑπερτερεῖ ἡ Εὐρωπαϊκὴ κατὰ τὸν χρόνον (και-
ρὸν), ὅχι· διότι δύναται ἡ ἐκκλησιαστικὴ νὰ κανονίσῃ τὸν χρόνον
καὶ τὸν ρυθμὸν, καὶ νὰ ἐκφράσῃ ἀμφοτέρους μετ' ἐπιστημονικῆς
ἀκριβείας, ἀνευ τῆς ἐλαχίστης τοῦ μέλους ἀλλοιωσεως. Ὅχι μόνον
ἐλλείψιν ρυθμοῦ δὲν πάσχει ἡ Ἐκκλησιαστικὴ Μουσικὴ, ἀλλ' ἐξεναντίας
καὶ πληθώραν, ὡς ἐμφαίνουσιν τὰ πολλὰ, καὶ ποικίλα γένη καὶ εἶδη τῶν
ρυθμῶν, ὧν ὑπάρχουσιν ἐν τῇ ἐξωτερικῇ (εὐτέρπῃ) ἐν ἣ καὶ ἡ ρυθμικὴ
καταμέτρησις τοῦ χρόνου ἐκτελεῖται ἀπαραλάττως ὡς ἐν τῇ Εὐρωπαϊκῇ.

η). Ἡ Εὐρωπαϊκὴ ὑπερέχει βεβαίως εἰς τὴν ἀρμονίαν, καὶ τὸν δι' αὐ-
τῆς ἐξαγγελόμενον ἀκατάληπτον μουσικὸν θόρυβον. Ἐάν δὲ, ταῦτα ἀ-
φαιρέσις καὶ θέσῃ ὡς ψιλὴν καὶ γυμνὴν μονωδίαν τὸ ἄσμα εἰς τὸ στόμα
τοῦ ἀρίστου τῶν Εὐρωπαίων μουσικῶν, τὴν ἀρίστην τῆς Δύσεως μελωδί-
αν μένει μηδέν.

Ἐν Αἰξουρίῳ, τῇ 1ῃ Ἰουνίου 1885.

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Α. ΦΕΡΕΝΤΙΝΟΣ

ΙΑΚΩΒΑΤΕΙΟΣ

ΔΗΜΟΣΙΑ ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΜΟΥΣΕΙΟ ΑΛΕΞΟΥΡΙΟΥ

Ἀνατυποῦμεν καὶ τὸ ἐπόμενον ὅπερ ἦτο παρὰ πόδας τοῦ ἀνωτέρω ἄρθρου, ὅπως πεισθῶσι οἱ ἀναγνώσται ὅτι δὲν ὑβρίσαμεν αὐτὸν ποσῶς.

Ἐτοιμον ἔχοντες πρὸς δημοσίευσιν τῷ ἀνωτέρῳ ἄρθρον ὁ Βασίλειος Δρακόπουλος ἀνταποκριτὴς τοῦ Χαραλάμπους Μοσχοπούλου, μᾶς ἔδωκεν Ἀγγελίαν τοῦτου, ὅπως δημοσιεύσῃ διατριβὴν περὶ Μουσικῆς, ἣν ἀμέσως ὑπέγραψα. Ὁ Δρακόπουλος ἐκαμύθη νὰ μὴν ὑπογράψω, ἡρώτησα αὐτὸν διατί; ἐγὼ τῷ εἶπον εὐχαριστοῦμαι εἰς τὴν συζήτησιν τοῦ ἀντικειμένου τούτου πολὺ, διότι ἐκ ταύτης καὶ μόνης, δύναται νὰ φωτισθῇ τίς, θὰ σὰς προσβάλλῃ λέγει, καθὼς καὶ ἐν τῇ Ἀγγελίᾳ ταύτῃ σὲ ὀνομάζει εἰρωνικῶς σοφὸν, πιστεύω τῷ εἶπον ὅτι τὸ θάρρος μᾶλλον τὸν ὥθησε ἢ ἄλλο τι, διότι δὲν εἶναι τοιοῦτος καυχώμενος ἐπὶ καλανατροφῇ, ταῦτα γράφωσι οἱ διεφθαρμένοι καὶ τὰ τῶν τρατολόγων καὶ ψαράδων μοσκαροῦδια. Ἀλλ' ἔσο βέβαιος καὶ ἂν γράψῃ τι δὲν ἀπαντῶ ἄλλο τι εἰς αὐτὸν ἢ νὰ κοπιάσῃ σὲ καλὸ καὶ ὁ Θεὸς καὶ ὁ Ἅγιος Γεράσιμος ὁ μόνος ὑπὸ τοῦ Θεοῦ τὴν τοιαύτην χάριν λαβὼν νὰ τοῦ δώσῃ τὴν υγιάν του. Παρακαλῶ δὲ θερμῶς τὸν κ. Μοσχόπουλον νὰ μᾶς βεβαιώσῃ τί ἐγένετο εἰς τὴν αἵτησίν του, δημοσιεύουσιν ἐν τῷ φύλλῳ τῆς Ἑφημερίδος «Νέα Κεφαλ-» ληνία» ἀριθμὸς 37 δεομένου ἵνα ἡ Κυβέρνησις καὶ ἡ Ἱερὰ Σύνοδος τῆς Ἑλλάδος σπεύσῃ νὰ προσλάβῃ αὐτὸν διδάσκαλον καὶ εἰσαγάγῃ τὸ ἄριστον μουσικὸν Κεφαλλονήτικον σύστημα, καθ' ὅσον ἔμαθα ὅτι ἀπερρίφθη ἐπὶ τῷ λόγῳ ὅτι ἡ Μόστρα δὲν τὸ ἀρέσῃ. Ἐγὼ φίλε μου σὲ ἀγαπῶ, καὶ σὲ συμβουλεύω πρὸς Θεοῦ ὀλίγην ἀνακάτωσιν μὲ τοὺς Ἕλληνας, εἶναι φθονεροὶ καὶ διαβόλοι, θέλουν τὸ καλὸ, ἀλλὰ ν' ἀπορρίψῃ ἀπὸ τῶ ἱδρὸς καὶ ὄχι ἀπὸ Ἑπτανήσιους, μᾶς φθονοῦν!!!! Εἶδες ὁ καῦμένος ὁ Καποδίστριας τί ἔπαθε, φυλάξου γιὰ τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ, καὶ ἂν ἡ Κυβέρνησις σὲ διορίσῃ δάσκαλο, ν' ἀπαιτήσῃς νὰ σὲ συντροφεύουσιν στρατιῶται μὴ τὴν πάθης σὰν τὸ μακαρίτην τὸν Κυβερνήτην, διότι τέτοιους ἀνθρώπους λίγα τὸ ἀφίνουν καὶ χτουροῦνε.

Ἐν Αἰγυρίῳ, τῇ 24ῃ Ὀκτωβρίου 1885.

Ὁ Ἰδιος

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ

Ἐπὶ τῆς βρωμολόγου διατριβῆς τοῦ

Χ. ΜΟΣΧΟΠΟΥΛΟΥ.

Μετὰ παρέλευσιν διτῶ καὶ ἐπέκεινα μηνῶν ἐκ τῆς Ἀγγελίας, ἐξῆλθεν εἰς φῶς ἡ διὰ τὰς βρωμολογίας καὶ ὑβρεῖς περισπούδαστος διατριβὴ τοῦ Μοσχοπούλου, ἐν μέρει διερχομένη τοῦ περὶ Ἑκκλησιαστικῆς Μουσικῆς ζητήματος, γέμουσα δὲ καθ' ἡμῶν ὑβρεων, καὶ ἐκ πῶν δυσωδῶν ὑλῶν, τῶν ἀναδραμιουσῶν, καὶ ἐξελθόντων ἐκ τοῦ στόματος αὐτοῦ, σκουπίσαντε δὲ, καὶ περισυναΐξαντες, ἐρρίψαμεν ἐντὸς τῆς Σκωρομίδος, ἐφ' ἧς ἐξῆλ-
θον, τοῦ ἀγκείου πρὸς κατάρθεσιν τοιούτων ὑλῶν καὶ ἀποφυγῇ διαδόσε-
ως μειάσματος.

Φέρομεν δ' ἐν ὀλίγοις ἐπ' αὐτῆς τὰς παρατηρήσεις μας, καὶ ἐπὶ τῶν καθ' ἡμᾶς ἐκτοξευμένων ὑβρεων· ὅχι ν' ἀποδώσωμεν εἰς αὐτὸν δι' ἀτιμωτικῶν ὑβρεων τὰ ἴσα, διότι τοῦτο ἀνήκει μόνον εἰς τὰς ἀσέμνους γυναικάς καὶ ἀπογόνους των. Ἄλλως τε αἱ ὑβρεῖς ἀνταλάσσονται διὰ προφορικῶν λόγων καὶ ὄχι γραπτῶς, διότι μολύνεται ἡ διάνοια τῶν ἀναγινωσκόντων, καὶ δὲν ζημιοῦται ἡ τσέπη.

Ὁ ὑβρίζων ἀείποτε θεωρεῖται βάρβαρος, ὁ δὲ ὑβριζόμενος· ὁ μὴ ἔχων τὰς εἰς αὐτὸν ἀποδιδόμενας ὑβρεῖς, δὲν ἀτιμάζεται, ἀλλὰ μένει οἷος ἦτο· λυπεῖται μόνον, ἀλλ' ἡ λύπη του διαλύεται ὡς ἱστὸς ἀράχνης, βλέπων ἑαυτὸν ὑβριζόμενον ἀπὸ περικαθάρματα τῶν ὁδῶν καὶ λερόστρατες, προτιμητέον δὲ, νὰ ρίπτῃ τις βλέμα ἀποστρέψεως, καὶ περιφρονήσεως, ἢ ν' ἀπαντᾷ εἰς τὰ τοιαῦτα σκύβαλα καὶ σ' ἓνα ξώθροφο. — Ἄλλως τε μωρίαν νομίζομεν τὸ νὰ ρίπτῃ τις λέρα νὰ λειώσῃ ροῦχον μὴ ἔχον ἱκμάδα καθαρότητος, θὰ περιορισθῶμεν δὲ μόνον ν' ἀποδείξωμεν, ὅτι ἀπ' ἐκεῖνα ὁποῦ ἔχη θέλει νὰ μᾶς χάρισῃ ν' ἐρχόμεθα ἐπὶ τοῦ προκειμένου.

(Ἐν σελίδι 42 στίχος 22) λέγει, — «καὶ στοχαζόμενος ἡμᾶς ὁμοίους του»· ὄχι, ὄχι, νὰ σὲ χαρῶ, οὐδέποτε μὲ ἐπῆλθε τοιαύτη ἰδέα εἶναι ψεῦδος. — Καὶ παρακατιῶν, ἃ δὲν θὰ τὸν μιμηθῶμεν διότι δὲν τοῦ ὁμοιάζομεν ποσῶς, λέγει τὴν ἀλήθειαν. Ἡμεῖς δὲ λέγομεν, ἀπὸ νῆθελε ὁμοιάζομεν κάλιον πεθαμένος. Αἱ ὑψηλαὶ ἰδέαι του καὶ μεγάλαι του φαντασίαι τὸ ὑπαγορεύουσιν ὅτι εἶναι ἡ κορωνὶς πάντων, καὶ ὄχι ὁμιλιανθρωπεύς· γὰρ παρ' ὅσον ἡμεῖς εἰναι πιστοῦν ἀναθρεμμένοι· καὶ δὲν ἀντιλέγομεν, ἰσχυρίζομεθα μόνον ἀπὸ πιστοῦν ἀνάγκη στὸν νταβὰ σαρκαστιανῇ, — καὶ ἀπὸ δικονάγκης κηπουργιότικα, ὅτε κατετάχθη γιὰ δόκιμοι, ἢ ἀναγνώ-

στης, καὶ ἀπέρασε τὴν μέρες του καλὰ στὸ μοναστήρι καὶ χόρτασε ἀπὸ αὐτὰ καλῆτερα, διότι λόγω τῆς πασχούτης τότε ὑγείας του οἱ ἱατροὶ τοῦ ἐδίδουσαν νὰ ἐπάγῃ στὰ Κηπούρια νὰ τρώγῃ δικονάρι (δεύτερο ψωμί) γιὰ τὸ στομάχι του, διότι τὸ πρῶτο ψωμί οἱ μπινέτες ὁποῦ ἐσουνηθούσαν νὰ τρῶνε γὼ σπῆτι του!!! ἦτο κακοχώνευτος. — Ἐχῃ δὲ δίκαιον νὰ καυχᾶται καὶ ὑπερφηανεύηται καθ' ὅσον φέρῃ τίτλον μέγαν οὐχὶ εὐκαταφρόνητον ἀλλ' ἐπίζηλον. Κόμνητας καὶ πρίγκιπας θ' ἀπαντᾷ τις τοῦ λοιποῦ χιλιάδας. — Ὅχι ὅμως τὸν τίτλον τοῦ Μοσχόπουλου βουβιδοχαβαρο-χουχουλινο-πεταλο-καβουρο-γαριδο-ριχτιο-χορταρολεβιθαναθεμένος. — Καὶ μάλιστα ὅταν ὁ Κούταβος καταστῇ σὲ χίλουτροφεία (διδάρια) τὸν τίτλον τοῦτον δὲν θέλῃ ἀπολαύσῃ ἄλλος. — Μὴ φοβείσῃς διότι οὐδεμία ὁμοιότης κ. Μοσχόπουλε ὑπάρχει μεταξύ ἡμῶν, ἢ κοινόν. Ἐγὼ εἶμαι Βιολάτος γόνος τοῦ Κοσμέτου, καὶ κατάγομαι ἀπὸ Φερεντινάτα τῆς Πυλλάρου ἐγεννήθην στὸ Ἀλεξοῦρι στὸ Ποτάμι. — Καὶ σὺ ὡς λέγεις, εἶσαι τοῦ Σ. Μοσχόπουλου καταγομένου ἀπὸ Καβριάτα, ἐγεννήθης εἰς Ἀργοστόλιον στὴν Πλάκα. — Ὁ Κοσμέτος ἦτον ἐμποροτσαγκάρης μὲ ἱδία κεφάλαια, καὶ ἕτερα τοκοφόρα (πληροφορῇ σου), ὁ δὲ πατέρας σου (ὡς πληροφοροῦμαι) ἦτο καὶ εἶναι τραγαιολόγος μὲ τὸ μερτικὸ, (ὅχι καπητάνιος), ψαῆς καὶ καμακιάρης, ἐπομένως οὐδὲν κοινόν μεταξύ μας, οὐδὲ καὶ συντεχνίας δεσμός ὑπῆρχεν.

(Ὡς ἐν σελίδι 41 στίχος 37) λέγει, ὅτι εἶμαι πληρωμένος νὰ ἐνοχλῶ τὸν κόσμον, ὑβρίζω δωρεὰν τοὺς ἀνθρώπους, καὶ τοῦ ἔγινε φόρτομα, τὸ δικό μου ὄνομα πάρτο σὺ γειτόνισα. Ἐὰν ἤθελ' εἶμαι ἐνοχλητικὸς ἐν τῷ διαστήματι τῆς ζωῆς μου, ἤθελ' εἶναι εἰσηγμένος, κατ' ἐμοῦ πλεῖσται ὅσαι μὲνύσεις. — Προκαλῶ τὸν πιτσουνειανθρωμένον Μοσχόπουλον νὰ ἐξετάσῃ ἀπάσας τὰς ποινικὰς ἀρχάς, τὰς πρὸ τῆς ἀφομοιώσεως, καὶ τὰς μετὰ τὴν ἀφομοίωσιν, καὶ ἐὰν ἀπαντήσῃ ὅτι εἰσῆλθῃ κατ' ἐμοῦ οἰασθῇ ποτε φύσεως μὴνυσις, ἢ δημοσιεύσῃ διὰ τοῦ τύπου νὰ μ' ἀποδείξῃ ἐνοχλητικόν. — Τοῦναντίον κατὰ τούτου ὑπάρχει μὴνυσις ἐκκρεμῆς τοῦ Πολυζῶν δὲν ἐξύβρισε, ὡς πληροφοροῦμαι δωρεὰν καὶ ἄνευ λόγου.

Τὸν ὑβρίσαμεν ὡς λέγει, οὐδέποτε; Ἀναγνώσατε τὸ 1ον, 2ον καὶ 3ον ἐκδοθέντα παρ' ἐμοῦ ἄρθρα ἐν τῇ «Θέμειδι» πρὸ τῆς 24 Ἰουλίου 1884 καὶ ἂν ὑπάρχει κατ' αὐτοῦ ὑβρις σὰς δίδω τὸ δικαίωμα νὰ μὲ μουντεόσεται. — Ἐνῶ οὗτος διὰ προγενεστέρου ἄρθρου καταχωρηθέντος τὴν 23 Ἰουνίου 1884 εἰς φύλλον τῆς Ἐφημερίδος «Νέα Κεφαλληνία» ἔριθ. 41 μὲ ἀπεκάλει «κρυφοράϊκο σκυλὶ», — «κύων αἰσχυρόνυμος φεύγει» καὶ ἄλλα, μετὰ μεγίστης δὲ ὅσης πικρίας ἐκφράζετο κατ' ἐμοῦ. — Ἐκδίδῃ τὴν Ἀγγελίαν του, καὶ δι' αὐτῆς εἰρωνικῶς μ' ἀπεκάλει σοφόν, πάντα

θὲ ταῦτα περιεφρόνησα ὅτι δὲν πρέπει ν' ἀπαντᾷ τις εἰς ἓνα γιογλεντῆ ἓνα ὀρνελοξέπλημα. — Ἐξυβρίσαμεν αὐτὸν διὰ τοῦ ἄρθρου εἰς τὸ ὑπ' ἀριθ. 4140 φύλλον τῆς «Θέμειδος»; ὅχι ὡς ἱστορικὸν γεγονός ἀναφέραμεν μόνον εἰς τὸν κομιστὴν τῆς Ἀγγελίας του ὅτε μᾶς εἶπεν νὰ μὴν ὑπογράψω, καθ' ὅσον δι' αὐτῆς προσβάλλομαι, καὶ εἰρωνικῶς μ' ἀποκαλεῖ σοφόν, διὰ δὲ τῆς ἐκδοθησομένης διατριβῆς του διανοεῖται νὰ μ' ἐξυβρίσῃ. Ἐῖπα δὲν πιστεύω τοῦτο στὸν Μοσχόπουλον, ἄνευ αἰτίας καὶ καυχώμενον ἐπὶ καλανατροφῇ!!!! τὰ τοιαῦτα γράφουσι οἱ διεσθαρμένοι καὶ τὰ μοσκαρούδια, αὕτη δὲν ἦτον ὑβρις ἀποτεينوμένη εἰς αὐτόν. Ἄλλως τε τὸ φύλλον τοῦτο τῆς «Θέμειδος» ἐδημοσιεύθη τὴν 1 Νοεμβρίου 1884, αὐτὸς δὲ ἀπάσας τὰς κατ' ἐμοῦ ὑβρεῖς διὰ τῆς διατριβῆς του εἶχε γράψῃ ἀπὸ Αὐγούστου 1884, τρεῖς μῆνας πρότερον.

Τοῦ ἔγινε φόρτομα, λέγει. Ἄλλ' εἰς τί; δὲν γνωρίζω ἄλλο, ἢ ὅτι ἀπαντήσαμεν αὐτῷ εἰς τὸ περὶ Μουσικῆς ζήτημα. Ἄλλ' ὅχι οὐδέ μεις τοῦτο, διότι κατ' αὐτόν, τὰ παρ' ἡμῶν γραφόμενα ἦσαν γελοῖα (λέγει ἐν σελίδι 41 στίχος 31) τότε λοιπὸν δὲν ὑπῆρχε αἰτία, καὶ ἀφοῦ δὲν ὑπῆρχε αἰτία, θὰ εἴπομεν ὅτι οὗτος φορτόνεται τὸν κόσμον, καὶ ἐνοχλεῖ. — αὐτὸ καὶ κάμεται ζουρλὲν νὰ μὲ φοβᾶται ὁ κόσμος π. — Ἐνοχλητικὸς εἶναι ἐκεῖνος, ὃν ὁ οἰκοδεσπότης τοῦ οἴκου τὸν ὁποῖον ἐδωκεν εἰς αὐτόν εἰς ἐνοίκιον καὶ κατοικαί, θέλων νὰ τὸν ἀποβάλλῃ διότι τοῦ καθυστεροῖ τὰ ἐνοίκια, γεμίζει δυσώδους ὕλας τοῖς τοίχοις τῶν δωματίων καὶ φεύγει, μένοντας ὀφειλέτης τῶν ἐνοικίων. — Πλὴν τὴν αἰτίαν ἀποδίδομεν εἰς δύο τινά. α) Ἐκλήθοντος ἐν Κεφαλληνίᾳ τοῦ ψάλτου Τσαλίμη, ἐταράχθη τοῦ μοσχοχαϊδεμένου Μοσχόπουλου ὅλον τὸ νευρικόν του οὐστήμα, τὸν εἶδε ὡς παλούκι μέσ' τὸ μάτι του, ὅτι τοῦ λοιποῦ ἐκεῖνος θὰν τοῦ πάρῃ τὰ σοβράνα. — Ἐπενόησεν δὲ, καλὸν καὶ ὠφέλιμον διὰ δύο λόγους ν' ἀρχίσῃ νὰ γράφῃ περὶ Μουσικῆς, τὸ μὲν διότι ἀπεφάσισε νὰ γίνῃ τυπογράφος, νὰ μάθῃ χωρὶς νὰ γίνῃ μαθητῆς (ἐντρέπετο) στοιχειοθετῶν τὰ γραφόμενα συγγράματά του, πληρώνων ὀλίγον τι εἰς τὸν κύριον τοῦ τυπογραφείου, καὶ οὕτω ἀφ' ἐνός, ἐσουνήθειζεν τὴν στοιχειοθετήσιν, ἀφ' ἑτέρου βάνων εἰς τὴν μασχάλην τῇ φελάδῃ καὶ τσακόνων τὸν ἓνα καὶ τὸν ἄλλον πέρνωντας ἀπὸ 5 δεκαρίτες τὴν φελάδα ἐγέμιζεν τὴν τσέπην. — β) Γράφοντας περὶ Μουσικῆς, ἤθελε ν' ἀναδειχθῇ καὶ βεμπαρτάρη τὸν Τσαλίμη, διὰ τοῦτο καὶ ἀντιτάξας αὐτῷ εἰς τὸ περὶ Μουσικῆς ἐνόμισεν ὅτι ἐγράψα διὰ λογαριασμὸν τοῦ Τσαλίμη, καὶ ἐξέμεσεν τσαυτάς δυσώδεις ὕλας κατ' ἐμοῦ, ἐνῶ ἐμελλε νὰ εὐγνωμονῇ εἰς ἐμὲ ὅτι τ' ἀνοῖξα τραγᾶνα, διότι γράφων ἐπροκάλουν τὴν περιέργειαν ν' ἀναγινώσκωσι καὶ ἔτσι ἐπωλοῦσε φελάδες καλῆτερα καὶ ἢ τσέπην ἐγίνομαι. — Τὸ δεύτερον τοῦτο

ἐν μέρει ἐπέτυχεν ἀμέσως, καθ' ὅσον, ἅμα τῇ δημοσίευσί τῆς διατριβῆς του ἢ ἐξ Ἀθηνῶν Ἐφημερί; ἢ α' Ἀκρόπολις » ἐσυγχάρη αὐτὸν διὰ τὰς ὑψολάς του γνώσεις, καὶ ὅτι αὕτη δεικνύει τὴν πολυμαθειάν του, (καὶ μετ' αὐτὴν πολλοὶ ἐξ Ἀθηνῶν καὶ ἄλλων μερῶν ἴδε σελί; 3 στίχος 15). Καὶ ἡμεῖς ἐσυγχάρημεν αὐτὸν ὅτε ἀνέγνωμεν ταύτην, καὶ ἐκ τῆς χαρᾶς ἔρευσαν δάκρυα ἐκ τῶν ὀφθαλμῶν μας, ἐμνήσθημεν ὅτι καὶ ἄλλοτε κατὰ τὸ 1875 ἀνέγνωσα εἰς τὸ ὑπ' ἀριθ. 2,457 φύλλον τῆς Ἐφημερίδος Ἀθηνῶν ἢ α' Ἀλήθεια » ἐν τοιοῦτον ἄρθρον ἔχοντος οὕτω: — α' Ἐπὶ τῇ ἐορτῇ » τῆς κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου ἐξεφώνησεν ἐν Ἀμαρουσίῳ λόγον λίαν κατὰ τὴν ἀρχαίαν ἰερολ. ἀρχιδ. Παντελεῶν Ἰακωβάτος, ἐκτὸς τῶν κατοίκων » τῆς κοινοπόλεως ταύτης παρὴν καὶ ἐκλεκτὸν ἀκροατήριον, ἐν οἷς καὶ ὁ » καθηγητὴς τῆς Θεολογίας κ. Κοντογόννης, ὡς καὶ διάφοροι ἐκ τῶν κατὰ » τὴν ὥραν ταύτην τοῦ ἔτους εἰς τὴν ἐξοχὴν διαμενόντων πλουσίων. » Καὶ τότε ἐξεφώνησα δις δύο καὶ τῷ ἁγίῳ Θεῷ ὅπου ἡζιώθη ἡ πατρίς μου νὰ ἀπολαύσῃ καὶ ἄλλον (ὅμοιον) Παντελεῶντα.

(Ἐν σελίδι 41 στίχος 37) λέγει. — Πῶς φθείρω τὴν τσέπην μου. ἐδὼ μὲ κατηγορεῖ πῶς δὲν τσακῶνω καὶ γὰρ ἀνθρώπους νὰ τοὺς πέρνω δεκάρες καὶ νὰ τοὺς δίδω μία φελάδα νὰ ὠφειλοῦμαι. — Τὸν εὐχαριστῶ τὴν τέχνην ταύτην ἀφίνω εἰς αὐτόν. — Καὶ παρακατιῶν α' θὰ καταντήσῃ » ἀνοικονόμητος ». — (α) Ἄς εἶδομεν τίς εἶναι τοιοῦτος οὐδέποτε μ' ἐκλήτευσαν ἐπὶ Δικαστηρίου, δι' ἐνοίκια, τρόφιμα, φορέματα, ἢ ἄλλα τινα. Προκαλῶ καὶ πάλιν αὐτὸν νὰ ἐρευνήσῃ εἰς ὅλα τὰ Δικαστήρια, καὶ ἐὰν εὑρῇ ἀπόφασιν, ἢ ἀγωγὴν νὰ εἰσῆχθῃ κατ' ἐμοῦ ποτὲ τοιαύτη, τότε δύναται νὰ μ' ἀποκαλέσῃ ἀνοικονόμητον καὶ ἃ; μοῦ δόσῃ καὶ τὸν τίτλον του. Ἄς μὲ εἴπῃ μπερμπάντε, τοιαῦται ἀγωγαὶ εἰσῆχθησαν κατ' αὐτοῦ καὶ ἐδικάστησαν. Τίς εἶναι λοιπὸν ἀνοικονόμητος; ἐγὼ; ὁ ἔχων ἰδίαν οἰκίαν πρὸς οἰκισιν, καὶ ἐτέρας δύο ἐνοικιασμένας καὶ ἀπολαμβάνων ἐνοίκια, ὁ μὴ κλητευθεὶς ἐπὶ Δικαστηρίου ποτὲ δι' ἐνοίκια, ἢ διὰ χρέος, ὁ κατὰ πάντα τὰ οἰκονομικά μου τακτοποιημένος; ἢ οὗτος ὁ ἄστεγος, ζορκολὸς, καὶ φερέοικος τσίγκανος; καὶ ὁ τοῦτου φίλος. ὁ πωλήσας τὴν πατρικὴν του περιουσίαν, καὶ διαμείνας ζορκοσαλίγκανος; καὶ νῦν μετερχόμενος τὸν ζμπίρον; — Διαδίδῃ ὅτι ἐννόη, ἀνοικονόμητον τῶν διανοητικῶν μου δυνάμεων, δηλαδὴ ἤθελε ἵνα νὰ μὲ εἴπῃ ἀκαταλόγιστον, καὶ δὲν ἤξευρε. Ἀπαντῶμεν ὅμως καὶ εἰς τοῦτο. α) Ὁ ἀκαταλόγιστος

(α) Ἡ λέξις ἀνοικονόμητος ἀπαντᾷτε, ἐν τῷ Ἀλεξικῷ Βυζαντινῷ (σελ. 412) οὕτω. — α' Ὁ μὴ οἰκονομῶν τὰ πράγματά του ἄσματος, ἀκατάστατος, ὁ μὴ τακτοποιημένος. »

δὲν εἶναι βεβελίως ἐν καταστάσει νὰ διευθύνῃ τὰ οἰκονομικά του ὡς ὁ Μοσχόπουλος, ἐνῷ ἐγὼ εἶμαι κατὰ πάντα τακτοποιημένος, καθ' ὅσον δὲν μὲ ζητεῖ κανεὶς διὰ χρέος. (λέγει δὲ ἐν σελίδι 41 στίχος 22) α' Ἄν δὲν » μᾶς ἀπατᾷ ἡ διάγνωσις ἔπαθε τὰς φρένας καὶ πάσχει δεινῶς ». ἐδὼ παρίσταται ὡς ὁ Ἰατρὸς γνωματεύων, ὥσανεὶ μᾶς ἔλαγεν ἐγὼ εἶμαι Γρηγοράκης. — τοῦ Γρηγοράκη Δαμπρυνάτου ἡ τρέλα ἦτο ὅτι εἶναι Ἰατρὸς καὶ τὰ πάντα ἦσαν ἐδικὰ του, ὥς τὸν ἕνα βαθμὸν τῆς τοῦ ὁ Γρηγοράκη τρέλας τὸν ἔχῃ, καὶ κατὰ τι ἡμῖς τοῦ ἄλλου νομίζον ἑαυτὸν ἀνώτερον πάντων, καὶ οὐχὶ θρέμα τῆς ἀγορᾶς. — Ἴσως πάλιν θέλῃ νὰ μᾶς εἴπῃ ὅτι τὸ λέγει νὰ μαντεύσῃ ἢ προφητεύσῃ, τῷ λέγομεν ἀπὸ Χριστοῦ καὶ ἐμπρὸς πᾶς προφήτης γαΐδαρος. — Ἐν καὶ πάλιν θέλει νὰ μᾶς εἴπῃ ὅτι δύναται νὰ εἶναι οἰκογενειακὸν, ὅχι ἀπαντῶμεν, Βιολάτος Φερεντινὸς οὔτε εἰς τὰ Φερεντινάτα οὔτε εἰς Ἀλεξούρι ἔπαθεν· τοῦναντίον ἀνήκει εἰς τὴν οἰκογένειαν Μοσχόπουλο ἢ ἀσθενεία οὕτη. Εἰς Ἀλεξούριον δύο ἀδελφοὶ Μοσχόλοι Νικόλαος καὶ Παναγιώτης ἔπαθον, καὶ θέλετε νὰ μαθετε τὸ νόσημα τῆς οἰκογενείας ταύτης, ἀπεβλακόνονται διὰ παντός, ἀναικοδομοῦσι τέσσαρους τείχους, τοὺς θέτωσι μέσα, καὶ ἐκ μιᾶς ὁπῆς τοὺς δίδωσιν ἄρτον, ἔχω πολλοὺς νὰ σᾶς ὑποδείξω ἐκ τοῦ χωρίου του, καὶ ἄλλα τοῦ Μοσχόπουλου; νὰ ἔπαθον, ἀλλὰ παραλείπω τὰ ὀνόματα διὰ νὰ μὴν προσβάλω πρόσωπα ἄλλα ὥστε εἶναι προτὶν τῇ φανερίᾳ του καὶ νὰ τὸ χαροῦνε. — (Ἐν σελ. 41 στίχ. 12) λέγει α' Ξετρυνῶναι μ' ἕνα μπουκουνάκι ἀπὸ τὸ χαμαρωμένο μούτσουνο του » μούτσουνο λένε τὸ μικρὸ κατακλιδάκι ὡς τὸ δικό του, ἐξ ἐναντίας τὸ ἐδικόν μου εἶναι μεγάλο πρόσωπον, καθαρὸν διαλαμπές, παρειὰς καθαρὰς, καθαρώτερον κούτελον, ὅλο μία πλάκα, ἀνευ ἐξωτερικοῦ τινος σημείου, παραμορφώσεως ἢ μ' ἐξογκώματα. — Παρατηρήσας φαίνεται οὗτος τὸν καθρέπτην, εἶδε κἀνένα ποντικομουσουδάκι, καὶ ἐνόμισε πῶς εἰμ' ἐγὼ ὅχι, ὅχι, νὰ κυτᾷ καλὰ διότι νὰ ἐνώσῃ τὸ δικό του καὶ ἐκτὸς τοῦ φίλου του ποῦ δὲν κοινῇ ποτε, καὶ κάθε μπαρμποῦτα τοῦ χορᾶ καὶ τὴν φορεῖ χωρὶς ἐντροπὴν, δὲν ἀντικατασταίνουσιν οὐδὲ τὸ ἡμῖς τοῦ δικοῦ μου. — (λέγει ἐν σελίδι 27 στίχος 27) Ἀπσμονεῖ ὁ Κ. Α. Φ. ὅτι τὸ νέον βυζαντινὸν σύστημα πρῶτος ἔφερεν ἐν Κεφαλληνίᾳ ὁ ἱεροδιάκων Παππαγρηγόρης, καὶ μὲ περιφρόνησιν κατατάτῃ μετ' τὸν Τσίνανα, καὶ ὅτι ὑπῆρξε δάσκαλος τῶν Φαρακίων, Πετριτσῶν καὶ Κερμπερέων ὅχι, εἰς ὅσα δὲν ξέρῃ ἔπρεπε νὰ μὴ μιλή. — Ἐν Ἀλεξούρι ὁ Μπάφας ἔφερεν πρῶτος, εἶτα ἦλθον οἱ Κωνσταντινουπόλιται, Ἀγαθὰγγελος, Θεόδωρος, Παναγιωτάκης καὶ Κωνσταντῖνος, οὗτοι δὲ οὐ; λέγει μαθητὰς τοῦ Παππαγρηγόρη ἦσαν δασκάλοι του, ὅτε οὗτοι ἔκαμναν τὸν ψάλτην, ὁ Παππαγρηγόρης ἐγλυφε τὸ δάκτυλό του. —

μέλη δὲν ψάλλονται· διότι ἅπασαι αἱ ἀκολουθίαι τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας, δὲν εἶναι σύντομοι ὡς τῆς δυτικῆς, ἀλλ' ὅτιν ἐκτεταμέναι, καὶ πολυπικοίαι, ἔχῃ ἐκάστη πολλοὺς ὕμνους τροπάρια, καθίσματα, κανόνες, ἀναβαθμοὺς καὶ ἄλλα πολλά, ἐπίσης καὶ ψαλμοὺς ψαλομένους ὡς πολυελέους, τυπικά, δοξολογίας, μακάριος ἀνὴρ καὶ ἄλλα· ὥστε ἐὰν ταῦτα ἀντικαταστήσωμεν νὰ ψάλωμεν διὰ τῆς ἁρμονικῆς βεβαίως τότε ἐκάστη ἀκολουθία ὡς τῶν παθῶν τοῦ μεγάλου κανόνος καὶ τόσαι ἄλλαι θὰ διαρκεῖ ἐλόκληρον ἐβδομάδα, ἀλλ' ἴσως εἴπη τις ἐξ αὐτῶν δὲν χρειάζονται τόσα πολλά νὰ ψάλονται παρὰ πέντε ἢ ἐξ τὰ κυριώτερα, τὰ δὲ λοιπὰ ~~να ψάλονται~~ ἀφίνωμεν νὰ διαβάξουν οἱ Ἱερεῖς ποῦ εἶναι χρέος των, καὶ ἡμεῖς φυσικῶς νὰ φεύγωμεν ποῦ νὰ καθήμεθα νὰ μᾶς σε κ ἄ ρ ο υ ν με τὰ διαβάσματά τους!!! ἔτσι θέλουν νὰ καταστήσουν τὴν Ἐκκλησίαν οἱ ἄνθρωποι τῆς προόδου· ἀλλὰ ἴσως μᾶς εἴπωσι νὰ ἔχομεν καὶ τὰς δύο καὶ τότε ἐρχόμεθα καὶ ἡμεῖς εἰς τὴν Ἐκκλησίαν νὰ ψάλονται τέσσερα πέτσα διὰ τῆς ἁρμονικῆς, καὶ τὰ βέστα τὰ σύντομα ἀφοῦ φύγωμεν, τὰ ψάλουν διὰ τῆς βυζαντινῆς, ἢ καὶ τόσα δὲ πολλά εἶναι περιττά. Πμεῖς ἀπαντῶμεν ἀπὸ νὰ εἰσαχθῇ ἡ ἁρμονικὴ ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ, γὰρ νὰ ἔρχονται αὐτοὶ οἱ δέκα χριστιανοὶ νὰ ἐκκλησιάζονται, ὅς ἐκλείψῃ καὶ αὕτη καὶ ἐκεῖνοι, ὁ χριστιανισμὸς δὲν ἐλαττοῦται. Ἄλλως τε αἱ Ἐκκλησίαι ἡμῶν δὲν δύνανται δύο ψάλτας νὰ διατηρῶσι καλοὺς με ἀναλόγους μισθοὺς, καὶ ἔχωσι νὰ διατηρήσωσι καὶ κόρον.

(Ἐν σελίδι 38 στίχος 35). Λέγουσιν οἱ Μοσχόπουλος καὶ Δημοδιάσκαλος. (α) α' Ὅτι ἡ ἐμμονὴ εἰς τὴν σημερινὴν Μουσικὴν εἶναι ἔνδειξις » ἀπειροκαλίας καὶ ἀπαιδεύτου μουσικοῦ αἰσθήματος, εἶναι ἔλλειψις ἐθνικῆς συνειδήσεως καὶ φιλοτιμίας. » Καὶ παρακατιῶν ὅπισθεν (σελίδι 39). α' Ἡ σήμερον ἀκόλαστος, κακόχρως, τραχύφωνος, μονότονος, ξηρὰ, ῥινόφωνος, ἡδυπαθής, ὑποκριτικὴ, νανοκριτικὴ, ἐκτετραχειλισμένη καὶ » κοκότεχνος, ἢ μᾶλλον παντάπασιν ἄτεχνος, ἱερὰ Μουσικὴ εἶναι ἐθνικὴ » καὶ μάλιστα ἀρχαία Ἑλληνικὴ. » Καὶ παρακατιῶν (στίχος 32). « Ἀ-

(α) Ἐν τῇ βρωμολόγῳ ταύτῃ πραγματεία τοῦ Μοσχόπουλου, μ' ἐπληροφόρησαν ὅτι καὶ εἰς δημοδιάσκαλος συνειργάσθη, οὔτε τὸ ὄνομα οὐδὲ τὸ παρῶνυμον μὲ εἶπον, ἀλλ' οὐδ' ἐξέτασα περὶ αὐτοῦ, μόνον εἶπον, πῶς δημοδιάσκαλος ἐξελθὼν ἐκ τῶν νῦν ἀρτισυστάτων διδασκαλείων, ἢ καὶ ἐκ τῶν παλαιῶν, προσκαλούμενος νὰ διδάξῃ τὰ πρῶτα παιδικὰ μαθήματα χρηστοτηθείας, κοσμιότητος, θρησκευτικοῦ σεβασμοῦ, εὐσηχμοσύνης καὶ καλῆς ἀνατροφῆς εἰς τοὺς παῖδας ἐκείνους, ὧν αἱ ψυχαὶ καὶ καρδίαι ὡσιν ἄγναι καὶ καθαραὶ ὡς ἀδάμαντες καὶ καταστήσῃ ταῦτα χρηστοὺς καὶ ἀγαθοὺς πολίτας, συνειργάσθη καὶ ἐνδείξει τοιαύτην κατηλικὴν μαζοροσυμπεριφορὰν; τοιοῦτος εἶναι ὁ προορισμὸς τῶν διδασκαλείων τούτων;

» νευ τῆς παναρμονίου ὠδῆς ἡ Μουσικὴ ὅχι μόνον εἶναι ἀτελής καὶ ἄτεχνος, ἀλλ' οὐδὲ καὶ τὴν ἐλαχίστην φέρει τεχνικὴν ἀξίαν. » Ἡ θρασύτης καὶ ἡ ἀναίδειά των ἀφ' ἐνός, καὶ ἡ τόλμη των ἀφ' ἐτέρου, εἶναι μεγίστη καὶ ἀκατανόητος, τολμῶσι μετὰ τσαούτης ἀναισχυντίας καὶ θάρρους νὰ ἐξυβρίζωσι τὴν ἐθνικὴν Μουσικὴν, τὴν Μουσικὴν ἣν ἐκανόνισαν καὶ καθιέρωσαν οἱ Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας, Χρυσόστομος, Βασίλειος, Γρηγόριος, Κοσμάς, Δαμασκηνός καὶ οἱ τῆς 5' Συνόδου, ὡς ἀρμόζουσιν πρὸς δοξολογίαν τοῦ ὑπερτάτου ὄντος· νὰ λέγωσι ὅτι εἶναι ἔνδειξις ἀπειροκαλίας, καὶ ἀπαιδεύτου μουσικοῦ αἰσθήματος καὶ ἔλλειψις ἐθνικῆς συνειδήσεως· σεῖς εἰσθε περιφρονηταὶ τῆς ἐθνικῆς Μουσικῆς καὶ Ἑλληνικῆς φιλοτιμίας, διότι ἡ ἐθνικὴ ἀπάντων τῶν Ὁρθοδόξων Ἑλλήνων φιλοτιμία, εἶναι οὐδέποτε νὰ προτιμᾷ τὰ ἀλλότρια τῶν ἰδίων· σεῖς εἰσθε περιφρονηταὶ τῶν δογμάτων καὶ κανόνων τῆς Ἐκκλησίας· σεῖς προσπαθεῖται νὰ ἐνσπεῖρεται εἰς τὰς ψυχὰς καὶ καρδίας τῶν ἀπλοϊκῶν χριστιανῶν διὰ ψευδολογιῶν ὅτι ἡ νῦν Ἐκκλησιαστικὴ Μουσικὴ εἶναι Τουρκικὴ, καὶ ξένα πολυμαζώματα, ὅπως διὰ τοῦ μέσου τούτου ἐπιτύχητε νὰ γενικευθῇ κατ' αὐτῆς μῖσος, καὶ κατὰ συνέπειαν ἡ ἀποστροφή αὐτῶν ἐκ τῆς Ἐκκλησίας καὶ ψυχρανθῇ οὕτω τὸ θρησκευτικὸν αἶσθημα, καὶ τύχητε τοῦ σκοποῦ σας. — Λέγουσι εἶναι ἀτελής καὶ ἄτεχνος, καὶ οὐδὲ τὴν ἐλαχίστην φέρει τεχνικὴν ἀξίαν· ἰδοὺ δὲ, τί ἀναφωνεῖ ὁ Φοτλάγε εἰς τοὺς οὕτω φρονούντας Εὐρωπαίους, κατὰ τῆς ἀρχαίας Ἑλληνικῆς Μουσικῆς· ἥς ἡ Ἐκκλησιαστικὴ εἶναι ἀπόρροια καὶ ἡ αὕτη. — Ἀπαρηγορεῖσθε λέγοντες ὅτι » κέκτησθαι ἁρμανίαν, ἥς οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες ἦσαν ὅλως ἐπίδειξις· ἀλλ' ἡ » παρηγορία ὑμῶν εἶναι οἰκτρά· τοῦτο δὲ λέγω, οὐχὶ καταφρονῶν τῆς » καθ' ἡμᾶς ἁρμονικῆς, ἥτις ἔλαβεν ἀληθῶς μεγίστην ἐπίδοσιν, ἀλλὰ » διότι νομίζω ὅτι πάντοτε καὶ πανταχοῦ ἐξελεγχόμεθα φαῦλοι, καὶ ἀνε- » λεύθεροι τὸ φρόνημα, ἀποστέργοντες ἀγαθόν τι, ὅπερ κέκτηται μὲν ἄλ- » λος τις, ἡδυνάμεθα δὲ, κάλιστα καὶ ἡμεῖς νὰ οἰκαιοποιηθῶμεν, ἔπειτα » δὲ, ἀπολογούμεθα περὶ τῆς μὴ ἀποδοχῆς τοῦ ὅτι καὶ ἡμεῖς κατέχομεν » ἄλλοιον τι, καὶ δὴ καὶ ὑπέρτερον ἀγαθόν, οὐπερ ἀμοιρεῖ ἐκεῖνος· καὶ δι' » ἄλλον λόγον ὅμως φαίνεται ἐλπεινὴ ἡ ὑπεροψία, μεθ' ἧς ἡ νεωτέρα Μουσι- » κὴ ὑπερφηανεῖ τὴν ἀρχαίαν Ἑλληνικὴν. Ἡ ἀρχαία δηλονότι Μουσικὴ ἐὰν » κατόρθου νὰ πορισθῇ τὰ ἁρμονικὰ βοηθήματα, ἐν οἷς μεγαλαυχεῖ ἡ νεω- » τέρα, θὰ ἴστατο τῇ ἀληθείᾳ, κατὰ πολλὰς βαθμίδας ὑψυλοτέρα, ἢ ὅπου » ἴσταται ἡ νεωτέρα, γὰρ ἐν τῇ ἀρχαίᾳ, ὅπου ἐνεκὸν τοῦ πληρεστάτου, ἀνελλιποῦς, » καὶ περιπληρούτου συστήματος τῶν διαφορῶν αὐτῆς τόνων, θὰ ἦτο » ἐξαιρετικὴ νὰ προσαγορευθῇ Μουσικὴ καθολικὴ τῆς ἀνθρωπότητος, Μου- » σικὴ τῆς ἡφύλιου, ἐν ᾧ τὰ νεώτερα τῆς ἁρμονικῆς σχήματα, ἐπειδὴ μο-

» νομῆρως πάνυ ἐν ταύταις ἐπικρατεῖ τὴ λύδιον στοιχεῖον, καὶ τὸ ὑπο-
 » δώριον, ἔχουσα χαρακτῆρα πρόσκαιρον· ἅμα καὶ ἀπλῶς δημώδη, οὐδὲ
 » ἤξιώθησαν εἰσεῖν νὰ προσλάβωσι πλήρη Εὐρωπαϊκὴν τοῦλάχιστον σπου-
 » δαιότητα.» — Ὁ σοφὸς καὶ σπουδαῖος οὗτος ἀνὴρ, ὅχι μόνον δὲν ἰ-
 » σχυρίζεται ὅτι ἡ Μουσικὴ, ἄνευ τῆς παναρμονίου ὠδῆς, εἶναι ἀτελής, καὶ
 » ἀτέχνος, ἀλλὰ θαυμάζει καὶ καταπλήσσεται εἰς τὴν Ἑλληνικὴν διάνοιαν
 » ὅτι ἀπέδειξε τὴν μελωδίαν βασιλίδα τῶν καλῶν τεχνῶν.

(Ἐν σελίδι 25 στίχος 22). Ἑρωτά. — « Ἡ μόλις 67 ἐτῶν ἡλικίαν,
 » φέρουσα νέα βυζαντινὴ Μουσικὴ μ' ὅλην τὴν δυνατὴν ὑποστήριξιν ἣν
 » ἔλαβεν, ἰποὺ ἡ πρόδος αὐτῆς; » καὶ ἡμεῖς ἀντὶρωτῶμεν· ἰποιὰν ἔλαβεν
 » δυνατὴν ὑποστήριξιν; καὶ ἐκ ποίων; ἀπὸ Μοζορέους καὶ Σπυροκλαψέους·
 » (α) ὁμοίᾳ γὰρ τὸ ὅμοιον καλέσας· ὅσα ἔχης, ἔχῃ, καὶ ὅσα ἔχῃ· ἔχῃ καὶ
 » ἀντάμα τ' ἀποκτήσεται καὶ τὰ ξέρεται· καὶ πάντες σχεδὸν οὐ μὴν σε-
 » ρούμεθα παιδίας συστηματικῆς, ἀλλ' ἀγνοοῦμεν ν' ἀναγινώσκουμεν.

(Ἐν σελίδι 13 στίχος 36). Λέγει. « Πρὶν ἢ προβῶμεν εἰς τὴν ἐξέτα-
 » σιν ταύτην ἀνάγκη ν' ἀποδείξωμεν ὅτι κατὰ τὴν ἐποχὴν τῶν τριῶν
 » νέων ἐφευρετῶν δὲν ὑπῆρχε σύστημα ἀρχαῖον ἀπωλεσθὲν μετ' οὐ πολὺ
 » ἀπὸ τὴν πτώσιν τῆς βυζαντινῆς αὐτοκρατορίας. κτλ. » Καὶ παρακα-
 » τιδῶν· καὶ περὶ τούτων πρῶτος πάντων εἰλικρινῶς ἐμολογεῖ ὁ συγγρα-
 » φεὺς τοῦ νέου συστήματος Χρύσανθος Δυρράχιου· ὅχι, ὅχι, κ. Μοσχόπουλε,
 » κρύπτεις τὴν ἀλήθειαν, ἵνα ἐξαπατήσῃ τοὺς ἀναγνώστας· ἰδοὺ τοῦναν-
 » τίον πῶς ἐκφράζεται οὗτος εἰς τὸ μέγα Θεωρητικόν του (ἐν σελίδι LIY
 » στίχος 35). « Λὺν οὖν ἡ Μουσικὴ προσφέρεται τοῖς φιλομουσοῖς, καθὼς
 » ἤρξατο ἀπὸ Ἰωάννου Δαμασκηνοῦ μαζὺ μὲ τὰς προόδους, τὰς ὁποίας
 » ἔλαβεν ἕως τοῦ νῦν· καὶ φυλάττη μὲν τὰ πρῶτα καὶ παλαιὰ μέλη, ἃ
 » πτεταται δὲ, καὶ τῶν νεωτέρων, καὶ μεταχειρίζεται μὲν χαρακτῆρας
 » τοὺς παλαιούς, ὅσοι εἶναι εὐχρηστοὶ προσάπέκτης δὲ, νεωστὶ καὶ τινες
 » ὅσοι ἦσαν ἀγκοῖοι. Τί λοιπὸν εἶναι; παλαιὰ ἢ νέα; οὔτε παλαιὰ, οὔτε
 » νέα, ἀλλ' ἡ αὐτὴ κατὰ διαφόρους καιροὺς τετελειοποιημένη. »

Δὲν δυνάμεθα τέλος εἰμὴ νὰ ἐκφράσωμεν τὴν εὐγνωμοσύνην μας εἰς τὸν
 » κ. Μοσχόπουλον, διὰ τὰ τοσαῦτα καὶ πολυπληθῆ ἀποδοθέντα μοι παρ'
 » αὐτοῦ ἐπιφωνήματα ὁ Σοφὸς ἀποσπᾶντες καὶ περιστάζαντες τὰ, ἐκ
 » τοῦ γύρωθεν τοῦ κειμένου κτλ. ἀνθῶν· ἄνθη, οὐ τῆς ὁσμῆς ὀρε-
 » γεται καὶ ἐπιθυμῇ καὶ ποιήσαντες ἀνθοδέσμας δύο τῷ προσφέρωμεν.

Ἐν Ἀθηναῖς, τὴν 12 Μαΐου 1885.

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Α. ΦΕΡΕΝΤΙΝΟΣ.

ΙΑΚΩΒΑΤΕΙΟΣ

ΔΗΜΟΣΙΑ ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

ΜΟΥΣΕΙΟ ΜΕΤΕΩΡΟΥ

(α) Τὸ ὄνομα τοῦ Σπύρου Κλαυθῆ, δὲν ἐννοῶμεν νὰ περιφρονήσωμεν, οἷόςτι
 » οὐδ' αὐτὸς ἔχῃ τὴν ἀπαίτησιν ὅτ' εἶναι ἄριστος μουσικὸς, τὴν τοῦ ψάλτου με-
 » τέρχεται τέχνην ὅπως ἀπαντᾷ τὰ ἐκ τῶν ἀναγκῶν τῆς ἀδυνατοῦ καὶ πολυ-
 » ἀριθμοῦ οἰκογενείας τοῦ ἐξοδα, καὶ εἶναι ἄξιος ἐπαίνου.

